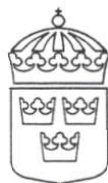

Arbetsmarknadsutskottets betänkande 1990/91:AU8 Arbetsmiljö

1990/91
AU8

Sammanfattning

Utskottet behandlar i detta betänkande 35 motioner om arbetsmiljöfrågor från den allmänna motionstiden 1990. Med anledning av motioner från folkpartiet och vänsterpartiet samt en kommittémotion från moderata samlingspartiet yttrar sig utskottet i fråga om principerna för arbetsmiljöarbetet. Utskottet behandlar därefter olika frågor om regeländringar, arbetarskyddsverket, skyddsombuden, företagshälsovården, arbetsmiljöfonden, psykosociala frågor, yrkesrelaterade problem och kvinnors arbetsmiljöproblem. Samtliga motioner avstyrks av utskottet, främst med hänvisning till den pågående beredningen inom regeringskansliet av en proposition om arbetslivspolitik på grundval av bl.a. arbetsmiljökommissionens förslag.

Till betänkandet har fogats 25 reservationer och 3 särskilda yttranden.

Motionerna

1989/90:A201 av Elving Andersson (c) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om skärpta regler och bättre övervakning av ljudnivåerna på diskotek och motsvarande lokaler,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om en informationskampanj i skolan om bullerskador.

1989/90:A203 av Stina Eliasson och Ingbritt Irhammar (c) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om angelägenheten av bra och riktig belysning på arbetsplatser samt om forskning om och försöksverksamhet med ljusterapi.

1989/90:A205 av Olof Johansson m.fl. (c) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om åtgärder mot mobbning i arbetslivet.

Motiveringen återfinns i motion Ju607.

1989/90:A209 av Gudrun Schyman och Karl-Erik Persson (v) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär att arbetarskyddsstyrelsen uppdras att utfärda föreskrifter i enlighet med motionens förslag.

1990/91:AU8

1989/90:A213 av Jan Andersson och Bengt Silfverstrand (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om ändring av 1 § arbetsmiljöförordningen enligt de intentioner som anges i motionen.

1989/90:A216 av Maja Bäckström och Johnny Ahlqvist (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om djupare utbildning för samtliga tillsynsinnehavare avseende innehållet i samtliga arbetsmiljöavtal.

1989/90:A217 av Bengt Westerberg m.fl. (fp) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionens avsnitt 1 och 2 anförts om arbetsmiljöpolitikens allmänna inriktning,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om arbetsmiljökommissionens arbete,

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om informativa styrmedel,

5. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen (avsnitt 8) anförts om lokal expertis,

6. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om gravida kvinnors rätt till omplacering,

7. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om arbetsmiljöfrågor inom den offentliga sektorn.

1989/90:A218 av Martin Olsson (c) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om åtgärder mot mobbning i arbetslivet.

1989/90:A220 av Siw Persson m.fl. (fp) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om kvicksilverdrabbade patienter och tandvårdspersonal samt amalgamfria kliniker.

1989/90:A234 av Claes Roxbergh m.fl. (mp) vari yrkas att riksdagen ger regeringen i uppdrag att utarbeta direktiv för att arbetsplatser blir rökfria.

Motiveringen återfinns i motion 1989/90:So434.

1989/90:A236 av Lars Werner m.fl. (v) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts vad gäller en förändrad lagstiftning på arbetsmiljöns och arbetsrättens område,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att en kvalificerad majoritet i styrelserna för arbetarskyddsstyrelsen och yrkesinspektionsnämnderna samt ordföranden skall utses av fackförbunden i enlighet med vad som i motionen anförts,

3. att riksdagen begär att regeringen skall verka för en utbyggnad av de yrkesmedicinska klinikerna och företagshälsovården i enlighet med vad i motionen anförts.

1989/90:A238 av Anita Johansson m.fl. (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av skyndsamma åtgärder för att förebygga och avhjälpa akuta skador i de tyngsta arbetena inom sjukvården.

1989/90:A241 av Claes Roxbergh m.fl. (mp) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att vid fördelning av pengar ur arbetsmiljöfonden minst 100 milj. kr. skall avsättas för förebyggande av psykiska arbetsskador,

2. att riksdagen hos regeringen begär att en åtgärdsplan utarbetas och verkställs.

1989/90:A243 av Sonja Rembo m.fl. (m) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts angående principerna för arbetet med arbetsmiljöfrågorna,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts angående arbetsmiljöproblemens orsaker och sociala samband,

3. att riksdagen hos regeringen begär en utredning av de sociala orsakssambanden i enlighet med vad i motionen anförts,

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts angående yrkesinspektionens uppgifter,

5. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts angående ansvaret för psykosociala problem på arbetsplatserna,

6. att riksdagen begär förslag till nya regler för företagshälsovården i enlighet med vad som i motionen anförts,

7. att riksdagen hos regeringen begär en utredning av systemet med skyddsombud och regionala skyddsombud,

8. att riksdagen hos regeringen begär en utredning av arbetsmiljöfondens verksamhet i enlighet med vad som i motionen anförts,

9. att riksdagen hos regeringen begär förslag till överföring av medel från Arbetsmiljöfonden till rehabiliteringsinsatser i enlighet med vad som i motionen anförts,

10. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts angående konsekvensbeskrivningar av de bestämmelser som utfärdas i enlighet med arbetsmiljölagen.

1989/90:A251 av Ingegerd Sahlström och Lars Svensson (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts gällande inrättandet av ett yrkesinspektionsdistrikt i Hallands län.

1989/90:A256 av Claes Roxbergh m.fl. (mp) vari yrkas att riksdagen förbjuder ackordslön för förare av transporter på väg med farligt gods.

Motiveringen återfinns i motion 1989/90:T221.

1989/90:A257 av Claes Roxbergh m.fl. (mp) vari yrkas

1990/91:AU8

1. att riksdagen hos regeringen begär en analys av ensamarbetets problem och behov av stimulans.

1989/90:A259 av Erik Holmkvist m.fl. (m) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om missbruksproblemen på våra arbetsplatser.

Motiveringen återfinns i motion 1989/90:So259.

1989/90:A261 av Ove Karlsson m.fl. (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om åtgärder för en bättre uppföljning av arbetsmiljöbrott.

1989/90:A266 av Gunnar Nilsson och Jan Andersson (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av reduktion av handläggningstiderna vid arbetarskyddsstyrelsen vad avser besvärskontrollen i arbetsmiljöärenden.

1989/90:A269 av Anna Horn af Rantzien m.fl. (mp) vari yrkas

1. att riksdagen beslutar att SU-projektet uppföljes genom att samtliga arbetsplatser med sten- och asbestdamm kontrolleras vad beträffar utrustning, skyddsutrustning och andra riskminimerande åtgärder,

2. att riksdagen hos regeringen begär att berörda myndigheter ges i uppdrag att granska om tidigare information om risker och om möjliga motåtgärder på arbetsplatser med sten- och asbestdamm är tillfyllest och när samtliga ansvariga och anställda,

3. att riksdagen beslutar att ansvariga myndigheter och ansvariga inom industrier skall se till att alla nödvändiga motåtgärder mot asbest och silikos vidtas inom bestämd tid — bl.a. genom substitutionsprincipen,

4. att riksdagen hos regeringen begär att "urkundsförfalskningen" i slutrapporten gällande omformulering och försvagning av den ursprungliga målsättningen (se s. 163—164 i Göran Palms dikt) granskas och, om det visar sig vara urkundsförfalskning eller annat från allmänhetens intresse otillbörligt förfarande, leder till vidare åtgärder.

1989/90:A274 av Leif Olsson och Kenth Skårvik (fp) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna om behovet och betydelsen av ergonomiska åtgärder på arbetsplatserna.

Motiveringen återfinns i motion 1989/90:So516.

1989/90:A278 av Kersti Johansson och Rosa Östh (c) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av insatser för stöd till och finansiering av arbetsmiljöåtgärder i hemtjänsten.

1989/90:A279 av Birger Andersson (c) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om utbildning i miljökunskap,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om kampanj i miljökunskap.

1989/90:A280 av Yvonne Sandberg-Fries m.fl. (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om delning av det nuvarande yrkesinspektionsdistriktet för Blekinge och Kronobergs län, så att Blekinge i framtiden kommer att utgöra ett eget distrikt.

1989/90:A289 av Marianne Andersson i Vårgårda och Jan Hyttring (c) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om tandvårdspersonalens arbetsmiljö.

Motiveringen återfinns i motion 1989/90:So537.

1989/90:A292 av Kersti Johansson och Stina Gustavsson (c) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om jordbrukarnas psykosociala situation.

1989/90:A296 av Roy Ottosson m.fl. (mp) vari yrkas att riksdagen beslutar att gränsvärde för buller skall införas senast före 1993 års utgång med 35 dB(A) på arbetsplatser vilka i sig inte klassats som särskilt bullriga.

Motiveringen återfinns i motion 1989/90:Jo878.

1989/90:A453 av Börje Hörnlund m.fl. (c) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om inriktningen och omfattningen av yrkesinspektionens arbete,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av internationella initiativ på arbetsmiljöområdet,

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om arbetsmiljöfondens roll i skapandet av framtidens arbetsmiljöer i ett regionalt perspektiv och i småföretag.

1989/90:A725 av Karin Israelsson m.fl. (c) vari yrkas

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts rörande företagshälsovårdens roll för att förebygga arbetsskador.

Motiveringen återfinns i motion 1989/90:Sf262.

1989/90:A735 av Lars Svensson och Ingegerd Sahlström (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att vidta åtgärder för att underlätta för skyddskommittéer och regionala skyddsombud att fullgöra sina uppdrag.

1989/90:A802 av Bengt Westerberg m.fl. (fp) vari yrkas

8. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om kvinnors arbetsmiljö.

1989/90:A805 av Lars Werner m.fl. (v) vari yrkas

1. att riksdagen ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av forskning kring specifikt kvinnliga arbetsmiljöproblem,

2. att riksdagen ger regeringen till känna vad i motionen anförts om en förändrad arbetsorganisation som utgår från kvinnors sätt att organisera arbetet,

3. att riksdagen ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behoven av forskning om skiftarbetets effekter på kvinnor samt arbetsmiljöns effekter på kvinnan och barnet under graviditeten.

1989/90:A815 av Kersti Johansson m.fl. (c) vari yrkas

5. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om arbetsmiljön och arbetsorganisationen inom kvinnodominerade yrkesområden.

1989/90:A817 av Gunilla André och Karin Starrin (c) vari yrkas

6. att riksdagen hos regeringen begär att arbetarskyddsstyrelsen får i uppdrag att sätta in särskilda resurser för att förebygga skador som enligt tillgänglig statistik drabbar kvinnor mest.

Utskottet

Inledning

Utskottet behandlade allmänna arbetsmiljöfrågor i sitt betänkande 1989/90:AU8 med anledning dels av två propositioner, dels motioner från den allmänna motionstiden 1989. I det nämnda betänkandet presenterades också andra aktuella arbetsmiljöfrågor som kunde väntas bli förelagda riksdagens prövning i senare sammanhang. Utskottet kommer nedan att redovisa arbetsläget beträffande olika arbetsmiljöfrågor.

Utskottet kan konstatera att riksdagen i enlighet med förslagen i proposition 1989/90:62 preciserat vissa riktlinjer för arbetslivsfondens medelsanvändning och medelsförvaltning m.m. Bidragsgivningens ändamål är fastlagda i lagen (1989:484) om arbetsmiljöavgift. Bidrag kan ges till rehabiliteringsåtgärder för anställda med långvarigt nedsatt hälsa, åtgärder för att nedbringa anställdas sjukfrånvaro samt sådana arbetsmiljöinvesteringar som inte åligger arbetsgivaren enligt lag eller författning. I augusti 1990 har arbetslivsfondens centrala styrelse beslutat om riktlinjer för organisation, uppgift och arbetsformer för verksamheten. För bidragsgivningen har nu byggts upp en regional organisation med styrelser och kanslier i varje län. Ansökningar om bidrag har börjat komma in från olika arbetsgivare.

Arbetsmiljökommissionen presenterade i juni 1990 sitt betänkande (SOU 1990:49) Arbete och hälsa. I enlighet med direktiven har kommissionen låtit kartlägga arbeten som är utsatta för särskilda hälsorisker. Kommissionen tar i sitt betänkande upp frågan om ekonomiska styrmedel, individen i centrum och arbetsgivaransvaret, resurser och aktörer, partssamarbete, kunskaper om arbetsmiljö m.m. Kommissionens förslag inbegriper förslag till lagändringar i arbetsmiljölagen, bl.a. vad gäller arbetsorganisatoriska frågor, internkontroll, skyddskommitténs deltagande och arbetstagarrollen. Kommissionen föreslår även en reglering i lagen om allmän försäkring med syfte att fastslå ramarna för arbetsgivaransvaret samt att förtydliga den enskilda arbetstagarens

rättigheter i rehabiliteringssammanhang. Som frågor för vidare beredning anger kommissionen ett system med differentierade avgifter inom socialförsäkringssystemets ram, bättre samordning mellan arbetsmiljölagen och medbestämmandelagen, sanktionssystemet m.m.

Regeringskansliets beredningsarbete med anledning av arbetsmiljökommissionens arbete och andra utredningar med anknytning till arbetsmiljöområdet innebär att regeringen avser att förelägga riksdagen en proposition i februari 1991. Utskottet har inhämtat att propositionen kommer att omfatta överväganden på grundval av utredningsbetänkandena

- Arbete och hälsa (SOU 1990:49)
- Arbetsolycka — "olycka" eller arbetsmiljöbrott? (SOU 1988:3)
- Produktkontroll enligt arbetsmiljölagen, m.m. (Ds 1989:48)
- Arbetsmiljöansvar vid projektering, m.m. (Ds 1990:6)
- Företagshälsovård i omvandling (Ds 1990:42).

Slutligen skall erinras om att regeringskansliets beredningsarbete även omfattar arbetslivsforskningen, vilken har utretts av en särskild utredare. I betänkandet (SOU 1990:54) Arbetslivsforskning föreslås bl.a. att arbetsmiljöfonden skall satsa 25 % av sina medel på infrastrukturen vid högskolorna, att verksamheten vid arbetslivscentrum ombildas från grunden, att arbetsmiljöinstitutets forskning omorienteras mot socialpsykologisk och arbetsorgansatorisk forskning m.m. I fråga om arbetslivsforskningen planeras en proposition till december 1990.

Principer för arbetsmiljöarbetet

I folktopmotionen A217 och kommittémotionen A243 av Sonja Rembo m.fl. (m) yrkas att riksdagen skall ansluta sig till de principer för arbetsmiljöarbetet som anges i motionerna. Även yrkandet i partimotionen A236 (vpk) om förändrad lagstiftning på arbetsmiljöns och arbetsrättens område har en principiell innebörd.

De huvudlinjer för arbetsmiljöpolitiken som förespråkas i motion A217 (fp) är en decentralisering som förlägger tyngdpunkten i arbetet för en bättre arbetsmiljö på det lokala planet, vilket bl.a. bör gälla om rehabiliteringsverksamheten. Vidare förordas ett system med ekonomiska styrmedel som skall avspegla de samhällsekonomiska kostnaderna för brister för företags/myndighetens kalkyler och ekonomiska redovisning. För det tredje framhålls arbetsgivarens ansvar för att initiera rehabilitering samt undersöka arbetsmiljöns beskaffenhet och årligen planera, genomföra och redovisa arbetsmiljöåtgärder — informativa styrmedel. Arbetsmiljökommissionen bör få i uppdrag att utreda ett system med sådana styrmedel. I sammanhanget förordas att en försöksverksamhet inleds med personalekonomiska redovisningar eller bokslut.

Den moderata kommittémotionen A243 påtalar att ansvarsfördelningen för arbetsmiljöfrågorna är oklar. Som en viktig princip bör därför framhållas att det primära ansvaret för arbetsmiljön åvilar arbetsgivaren. Inte minst gäller det om konflikter uppstår omkring den

psykiska arbetsmiljön. Konflikter av det slaget är yrkesinspektionen mindre lämpad att lösa i den i övrigt viktiga inspektionsverksamheten för att tillse att gällande skyddsbestämmelser uppfylls. Motionärerna kritiserar att läkarna inom företagshälsovården inte får ge sjukvård och anser att dessa läkare bör kunna behandla företagens anställda även vid vanliga sjukdomsfall. I fråga om rehabilitering poängteras försäkringskassornas övergripande ansvar, som kassorna dock inte haft praktiska förutsättningar att leva upp till. Resurser för ökade insatser bör kunna säkras genom ändringar i sjukförsäkringssystemet och arbetsmiljöfondens uppgifter. Härutöver berör motionärerna arbetsmiljöproblemens orsaker och samband, och de framhåller därvid behovet av ett socialt helhetsperspektiv. En utredning bör göras om de sociala orsakssambanden.

Den ändrade lagstiftning vänsterpartiet förespråkar i motion A236 innefattar en vidgad stoppningsrätt för skyddsombuden, rätt till lokala miljöstrejker, förbud mot individuella ackordslöner, ekonomiska sanktioner mot bristfällig arbetsmiljö genom en differentierad arbetsgivaravgift, högre företagsbot vid miljöbrott m.m. Vidare förordar motionärerna möjlighet för alla anställda till miljöutbildning på betald arbetstid, att företagen åläggs budgetera ekonomiska resurser för arbetsmiljöförbättringar och redovisa kostnaderna för arbetsskador. Slutligen berörs formerna för att genomföra skyddsronder.

Vid bedömningen av förevarande mera principiellt övergripande yrkanden såväl som av de konkreta förslagen till arbetsmiljöförbättrande åtgärder som behandlas i det följande har utskottet att beakta regeringens deklaration att riksdagen kommande vinter skall presenteras en ny arbetslivsproposition grundad på förslagen från arbetsmiljökommissionen och andra utredningar. Från denna allmänna utgångspunkt gör utskottet följande överväganden med anledning av de aktuella yrkandena i partimotionerna från folkpartiet och vänsterpartiet och i den moderata kommittémotionen.

De tre motionerna representerar skilda synsätt, men i ett avseende föreligger en enig uppfattning: det starka betonandet av arbetsgivarens ansvar för arbetsmiljön i vid mening. Utskottet som har samma mening anser att det är värdefullt att man på detta sätt har en fast grund att stå på i den kommande reformeringen av arbetsmiljö- och rehabiliteringsområdena. Om enighet således synes råda om denna grundläggande princip anser utskottet dock att man inte i detta sammanhang bör gå närmare in på hur principen skall utvecklas i bl.a. de avseenden som berörs i motionerna. De betydelsefulla frågor som har tagits upp i dem om rehabiliteringsansvar, styrmedel, differentierade avgifter, skyddsombudens stoppningsrätt, företagshälsovårdens inriktning m.m. har närmare behandlats i arbetsmiljökommissionens rapporter och annat utredningsmaterial som har blivit tillgängligt efter det att motionerna väcktes. Detta material jämte remissopinionen och regeringens ställningstaganden bör ge riksdagen ett brett underlag för de fortsatta ställningstagandena till arbetslivspolitikens inriktning och

innehåll. Av detta skäl föreslår utskottet sammanfattningsvis att de tre motionerna i nu redovisade delar inte föranleder någon riksdagens åtgärd.

I folkpartimotionen (A217) ställs härutöver ett yrkande om att riksdagen skall uttala att *arbetsmiljökommissionens förslag* bör remitteras i vanlig ordning och att förslagen bör läggas fram för bedömning i ett sammanhang. Kommissionens rapporter har remissbehandlats och kommer att presenteras i den aviserade propositionen. Motionen påkallar således inte heller i denna del någon åtgärd från riksdagens sida.

Från centerpartiets sida yrkas i kommittémotion A453 av Börje Hörnlund m.fl. att riksdagen skall uttala sig för behovet av *internationella initiativ på arbetsmiljöområdet*. Motionärerna anför att Sverige i förhandlingar med EG och genom EFTA-samarbetet och i andra organ bör finna former som innebär att arbetsmiljösatsningar inte belastar företagets relativa konkurrenskraft. Man bör undvika att olika branscher hamnar i den situationen att brister i arbetsmiljö blir ett konkurrensmedel.

Även frågor av detta slag har belysts i arbetsmiljökommissionens arbete, och de kan därför väntas bli aktualiserade på nytt i det större sammanhang som ovan nämnts. Med hänvisning härtill och till att det är given utgångspunkt för svenskt vidkommande att i det internationella samarbetet på arbetsmiljöområdet hävda en hög ambitionsnivå anser utskottet att det inte är påkallat för riksdagen att i förevarande sammanhang för regeringen göra en markering med det i motionen begärda innehållet. Motionen bör således på denna punkt lämnas utan åtgärd.

Förslag om regeländringar m.m.

Sonja Rembo m.fl. (m) föreslår i kommittémotion A243 ett tillkännagivande till regeringen av vad som i motionen anføres om *konsekvensbeskrivning av de tillämpningsbestämmelser* som utfärdas med stöd av arbetsmiljölagen. Motionärerna anser att myndigheternas normgivning tenderat att bli alltför rikhaltig.

Ett liknande yrkande behandlades av utskottet i betänkandet 1989/90:AU8 (s. 18–19). Utskottet hänvisade i det sammanhanget till att arbetarskyddsstyrelsen i likhet med andra myndigheter är skyldig enligt den s.k. begränsningsförfordningen (1987:1347) att utreda tänkbara kostnadsmässiga konsekvenser av planerade föreskrifter. Därmed ansågs önskemålet om konsekvensbeskrivningar vara i rimlig mån tillgodosett. Utskottet vidhåller denna uppfattning. Med anledning av motionens kritik av arbetarskyddsstyrelsens normgivning vill utskottet tillägga att arbetsmiljölagen är en s.k. ramlag och att statsmakterna har förutsatt att lagen skall kompletteras med styrelsens föreskrifter om de närmare krav som skall uppfyllas i arbetsmiljöhänseende. Med hänvisning till det anförda avstyrker utskottet motion A243 i nu redovisad del.

Jan Andersson och Bengt Silfverstrand (båda s) föreslår i motion A213 en *begränsning av anmälningsskyldigheten i fråga om*

arbetslokaler. Enligt 1 § arbetsmiljöförordningen (1977:1166) skall arbetsgivaren anmäla till yrkesinspektionen när lokaler tas i bruk som arbetslokaler. Det gäller både nya lokaler och lokaler som tidigare använts för annan verksamhet. Motionärerna anser att anmälan inte skall behöva ske när det, som ofta är fallet, gäller mindre lokalförändringar och lokalerna godkänns av skyddsombudet och den berörda arbetstagarorganisationen.

Den kritiserade bestämmelsen har sin grund i den stora betydelse det har för en god arbetsmiljö att skyddsfrågorna beaktas redan vid arbetsplatsernas planering. Yrkesinspektionen har därvid en viktig uppgift att fylla. Betydelsen av denna planering understryks av de nya bestämmelser om arbetsmiljöansvar vid projektering av byggnadsarbete som har lagts fram i betänkandet Ds 1990:6 i detta ämne. Beredningen av dessa förslag bör avvaktas innan man överväger lämpligheten av de förenklingsåtgärder motionärerna förordar. Motion A213 avstyrks därmed.

En *bättre uppföljning av arbetsmiljöbrott* förordas i motion A261 av Ove Karlsson m.fl. (s) mot bakgrund av att enligt motionärerna en anmärkningsvärt låg andel polisanmälda arbetsolyckor leder till åtal. Som åtgärder föreslås bl.a. att arbetsmiljöbrotten ägnas mer tid i polisutbildningen och att rikspolisstyrelsens handledning för att utreda sådana brott också följs.

Utökad undervisning om arbetsmiljöbrott i polisutbildningen föreslås av arbetsolycksutredningen (betänkande SOU 1988:3), varvid utredningen förutsätter att information om den ovannämnda handledningen från rikspolisstyrelsen skall ingå i undervisningen. De i motionen berörda frågorna är således redan aktualiserade i regeringens kansli. Med hänsyn härtill och då utskottet utgår från att regeringens ställningstagande till utredningsförslaget redovisas i den kommande arbetslivspropositionen är det inte påkallat med någon åtgärd med anledning av motionen, som på grund härav avstyrks.

Maja Bäckström och Johnny Ahlqvist (båda s) förordar i motion A216 *utbildning om arbetsmiljöavtalen* för arbetarskyddsverkets tillsynspersonal på grund av bristande kunskaper om avtalen hos de lokala parterna. Detta leder i sin tur till att man kan befara "att det lokala skyddsarbetet fungerar dåligt ute i arbetslivet. Detta gäller såväl stora som små arbetsplatser."

Utbildningsbehovet på arbetsmiljöområdet har granskats av arbetsmiljökommissionen, som dock inte berört den av motionärerna anlagda aspekten. Utskottet anser att det i första hand måste vara de avtalslutande parternas sak att se till att träffade avtal kommer i praktisk tillämpning. Utskottet utgår vidare från att den ökade uppmärksamhet som nu och framdeles kommer att ägnas arbetslivsfrågorna kommer att medföra en aktivering av det lokala skyddsarbetet. Av de nu nämnda skälen avstyrker utskottet att riksdagen vidtar någon åtgärd med anledning av motionen.

Leif Olsson och Kenth Skårvik (båda fp) yrkar i motion A274 på ett tillkännagivande till regeringen om *behovet av ergonomiska åtgärder på arbetsplatserna* med hänsyn till att redan en måttlig belastning kan leda till tecken på muskelfiberskada.

Belastningsskadorna och behovet att komma till rätta med dem genom bl.a. ergonomiska åtgärder av olika slag tillhör de senaste årens mest debatterade arbetsmiljöfrågor. Det kan därför inte anses påkallat med ett allmänt uttalande till regeringen i enlighet med förslaget i motionen, som därmed avstyrks av utskottet.

Slutligen i detta avsnitt tar utskottet upp yrkandena i motion A279 av Birger Andersson (c) om utbildning i *miljökunskap* och en kampanj i samma ämne. Motionären vill att i grundutbildningen för all lärarpersonal (förskollärare, grundskollärare m.fl.) skall ingå utbildning i vad han kan kallar vardagsnära miljökunskap.

Förslag till fortbildning för lärare i miljökunskap och om naturresursområdet behandlades i våras av utbildningsutskottet (1989/90:UbU12 s. 6) med anledning av två motioner (s resp. vpk). Motionerna ledde inte till någon riksdagens åtgärd. En begäran i vpk-motionen 1989/90:Jo879 att regeringen skall redovisa hur ämnet miljökunskap tillgodoses i dagens utbildning behandlas i höst av jordbruksutskottet i betänkandet 1990/91:JoU7. Vad gäller yrkandet om miljökampanj hänvisar utskottet till vad miljö- och energiministern anförde i 1990 års budgetproposition (bilaga 16 s. 95) om att naturvårdsverket arbetar med en bred miljöinformation i syfte att genom större kunskaper om miljöproblemen och betydelsen av att lösa dem åstadkomma en miljöanpassad utveckling i samhället. Med hänvisning till denna redovisning för de aktuella frågornas behandling i andra sammanhang är utskottet för sin del inte berett att föreslå något initiativ med anledning av motion A279 utan avstyrker den i de nu behandlade delarna.

Arbetskyddsverket

De båda kommittémotionerna A243 (m) och A453 (c) för fram synpunkter på inriktningen av *yrkesinspektionens verksamhet*.

I den moderata kommittémotionen framhålls inspektionsverksamheten som särskilt viktig och att den därför bör prioriteras. Med nuvarande ordning, fortsätter motionärerna, måste yrkesinspektionen vid sina besök ta ställning till interna konflikter som anses skapa en skadlig psykisk miljö. Lagstiftning och ingrepp från yrkesinspektionen är dock olämpliga medel för att skapa bättre psykiska miljöer. Uppkommande problem bör i första hand lösas av företagsledning och de anställda med hjälp av företagshälsovården. Motionärerna anser att det bör utredas om arbetsmiljölagen bör ändras på denna punkt.

I centerns kommittémotion uttalas att yrkesinspektionen bör flytta fram positionerna i sitt arbete med spetsen riktad mot de nya, svåra arbetsmiljöerna. Som exempel på sådana anges vård- och omsorgsarbete, bildskärmsarbete och arbete i jord och skog.

Inriktningen av yrkesinspektionens verksamhet har tagits upp till ingående diskussion i 1989 och 1990 års budgetpropositioner vid behandlingen av anslagsframställningarna till arbetarskyddsverket. De föredragande statsråden har gjort bestämda uttalanden om en målmedveten planering och prioritering och om att yrkesinspektionens besöksverksamhet skall leda till uppföljbara krav på arbetsmiljöförbättringar. Dessa effektivitetskrav har godtagits av utskottet (senast 1989/90:AU12 s. 7).

Arbetsmiljökommissionen anser att den rådgivande verksamhet inspektionen hittills bedrivit gentemot företagen bör stå tillbaka för en renodlad inspektionsverksamhet. Nya och ändrade krav kommer att ställas på inspektionen vid genomförande av kommissionens förslag beträffande ekonomiska styrmedel m.m.

När det gäller uppslaget i den moderata kommittémotionen att eventuellt lagfästa arbetsgivarnas ansvar för den psykiska arbetsmiljön kan påpekas att arbetsmiljökommissionen har föreslagit en ny paragraf i arbetsmiljölagen som skall fastslå arbetsgivarnas ansvar för ett systematiskt arbetsmiljöarbete i företagen. I anslutning till det förslaget understryker kommissionen kraftigt att "arbetsmiljöarbetet måste utgå från en helhetssyn som vidgas till att också i praktiken omfatta psykiska och organisatoriska frågor".

Inriktningen av yrkesinspektionens verksamhet under innevarande budgetår är, som framgår av det ovan anförda, fastlagd genom de i budgetpropositionen uppdragna, av riksdagen godtagna riktlinjerna. I fråga om de förslag till den mer långsiktiga inriktningen av verksamheten som skisseras i de båda kommittémotionerna noterar utskottet den överensstämmelse som finns i synsättet, att det är inspektionsverksamheten som bör skjutas fram, dvs. yrkesinspektionens myndighetspräglade uppgifter. Mer generella överväganden från riksdagens sida om verksamhetsinriktningen bör dock anstå till ställningstagandena till regeringens förslag i den kommande propositionen om arbetslivspolitik. Utskottet föreslår därför inte någon åtgärd med anledning av motionerna A243 (m) och A453 (c).

Gunnar Nilsson och Jan Andersson (båda s) vill i motion A266 att riksdagen skall uttala sig för en snabbare *handläggning av besvärssärenden i arbetarskyddsstyrelsen*. I de fall arbetsgivarna överklagar förelägganden eller förbud som meddelas av yrkesinspektionen, anför motionärerna, tar handläggningen hos styrelsen enligt arbetstagarparten alltför lång tid.

Föreligger problem av det slag motionärerna gör gällande bör de lösas internt genom att arbetstagarföreträdarna i styrelsen tar upp saken med verksledningen. Utskottet avstyrker alltså ett ingripande från riksdagens sida med anledning av motionen.

Vänsterpartiet yrkar i partimotionen A236 på kvalificerad majoritet för fackförbunden vid *sammansättningen av arbetarskyddsstyrelsen och yrkesinspektionsnämnderna*. Fackförbunden bör dessutom utse ordförandena i styrelsen och i nämnderna.

Arbetarskyddsstyrelsens styrelse består av elva ledamöter med generaldirektören som ordförande. Av ledamöterna utses fyra på förslag av

arbetstagarnas huvudorganisationer (två på förslag av LO, en på förslag av TCO och en på förslag av SACO). I yrkesinspektionsnämnderna, som också har elva ledamöter, är tillsynsdirektören ordförande. Av ledamöterna utses fem av arbetstagsidan (tre på förslag av LO, en efter förslag av TCO och en efter förslag av SACO).

Den i motionen föreslagna åtgärden är enligt utskottets uppfattning inte ägnad att gagna den partssamverkan som arbetsmiljöarbetet bygger på. Yrkandet avstyrks.

Yrkesinspektionsdistrikten sammanfaller i regel med länen. I några fall bildar dock två län ett distrikt. Så är fallet med Kalmar och Gotlands län, Kronobergs och Blekinge län, Kristianstads och Malmöhus län, Hallands och Göteborgs och Bohus län samt Västernorrlands och Jämtlands län.

Yvonne Sandberg-Fries m.fl. (s) yrkar i motion A280 att *Blekinge län* skall bilda eget yrkesinspektionsdistrikt, och Ingegerd Sahlström och Lars Svensson (båda s) yrkar i motion A251 att *Hallands län* skall utgöra eget distrikt.

Vid tidigare behandling av liknande förslag har invänts att yrkesinspektionens distrikt bör ha en viss storlek för att kunna skaffa och vidmakthålla erforderligt expertkunnande. Därtill kommer att de effektivitetsvinster motionärerna anser sig vinna med förslaget får vägas mot att arbetarskyddsverkets resurser får omfördelas för att täcka administrationskostnaderna för att bygga upp två nya distriktskanslier. Utskottet är tveksamt till om detta är till nytta för tillsynsverksamheten och avstyrker därför motionerna.

Skyddsombuden

Sonja Rembo m.fl. (m) föreslår i kommittémotion A243 en utredning om *systemet med skyddsombud och regionala skyddsombud*. Det nuvarande systemet sägs ha utformats utifrån förutsättningarna i de stora industriföretagen men kan knappast sägas fungera i många andra branscher, bl.a. serviceverksamheten. Nya former för kontroll av arbetarskyddet kan därför vara mer ändamålsenliga.

Arbetsmiljökommissionens förslag lägger, som tidigare sagts, ett ökat arbetsmiljö- och rehabiliteringsansvar på arbetsgivarna. Förslagen berör också ansvarsfrågor för de enskilda arbetstagarna, för skyddsombuden och för de lokala fackliga organisationerna. Detta är frågor som först bör övervägas av statsmakterna innan man tar ställning i sak till behovet av ytterligare utredningar om skyddsombuden. Utskottet avstyrker följaktligen det utredningsinitiativ som begärs i motionen.

Lars Svensson och Ingegerd Sahlström (båda s) hemställer i motion A735 om ett tillkännagivande till regeringen om behovet av *åtgärder till stöd för skyddskommittéer och regionala skyddsombud* i syfte att få till stånd en bättre fungerande arbetarskyddsfunktion.

Förslagen från arbetsmiljökommissionen får sammantagna anses ha det av motionärerna angivna syftet. I avvaktan på prövningen av kommissionens förslag bör någon åtgärd inte vidtas med anledning av motionen, som alltså avstyrks.

Folkpartiet vänder sig i motion A217 mot tanken att påskynda utbyggnaden av företagshälsovården genom ett lagfäst obligatorium. I stället bör uppdras åt arbetsmiljökommissionen att alternativt pröva modeller som innebär att företag kan anlita en partsneutral *lokal expertis* för sitt arbetsmiljöarbete utan fullständig anknytning till företagshälsovården.

Den arbetsgrupp som sett över 1986 års företagshälsovårdsreform har i sitt betänkande bestämt avrått från att tillgripa lagstiftning för att tvinga fram anslutning till företagshälsovården. Utredningen föreslår i stället ändrade bidragsregler för att stimulera till anslutning av de företag som fortfarande står utanför företagshälsovården. Huvudsakligen är det småföretag. Det obligatorium motionärerna befarar synes mot denna bakgrund för dagen inte vara aktuellt. Med hänsyn härtill och till att företagshälsovårdens verksamhetsformer och utbud av tjänster bör prövas i samband med statsmakernas ställningstagande till arbetsgruppens förslag avstyrks motion A217 i denna del.

Vpk förespråkar i motion A236 att regeringen skall få i uppdrag att verka för en *utbyggnad av yrkesmedicinen och företagshälsovården*.

Den fortsatta utbyggnaden av företagshälsovården är själva kärnfrågan för det nyssnämnda utredningsarbetet. I väntan på regeringens ställningstagande till utredningsförslagen saknas anledning för riksdagen att avge den meningsyttring som begärs i motionen, som sålunda avstyrks i den aktuella delen.

Sonja Rembo m.fl. (m) kritiserar i kommittémotion A243 *reglerna för förebyggande vård och sjukvård inom företagshälsovården*. Reglerna innebär, säger motionärerna att företagshälsovården har till uppgift att förebygga arbetsskador och att behandla och rehabilitera arbetsskadade. Företagshälsovårdens läkare skulle dock kunna utnyttjas bättre om de får ta emot patienter vid akuta sjukdomstillstånd. Företagsläkaren borde få bli en husläkare för de anställda. Motionärerna föreslår att det uppdras åt regeringen att efter utredning lägga fram förslag till ändrade statsbidragsregler i enlighet med det anförda.

Avvägningen av förebyggande och sjukvårdande insatser inom företagshälsovården diskuterades utförligt av 1976 års företagshälsovårdsutredning och i proposition 1984/85:89 med förslag till bl.a. nu gällande statsbidragsregler. Saken har tagits upp på nytt till överväganden i den nya företagshälsovårdsöversynen. Motionärernas yrkande om utredning är alltså redan tillgodosett. Ett ställningstagande i sakfrågan bör även i detta fall anstå i avvaktan på den fortsatta beredningen av utredningens förslag. Motionen bör således i föreliggande del inte leda till någon åtgärd.

Karin Israelsson m.fl. (c) föreslår i motion A725 ett tillkännagivande till regeringen om *sjukanmälningar till företagshälsovården* för att underlätta för denna att snabbt komma in med förbättringar som förebygger ytterligare arbetsskadefall.

Utskottet ställer sig tveksamt till tanken att försäkringskassorna skall delge företagshälsovården inkomna sjukanmälningar. Det förefaller vara smidigare om uppgifter om sjukfrånvaro — i den utsträckning det

anses lämpligt och behövligt — utväxlas direkt mellan företag och företagshälsovård. Utskottet avstyrker därmed det i motionen begärda tillkännagivandet.

1990/91:AU8

Arbetsmiljöfonden

Sonja Rembo m.fl. (m) föreslår i motion A243 en *utredning om arbetsmiljöfonden*. Vad motionärerna ifrågasätter är användningen av fondmedel för utbildning och information på medbestämmandeområdet. De anser att medlen för ändamålet i stället bör ställas till försäkringskassornas förfogande för att rehabilitera arbetsskadade.

Vidare föreslår Claes Roxbergh m.fl. (mp) i motion A241 att minst 100 milj.kr. av arbetsmiljöfonden skall få tas i anspråk till informationsinsatser för att förebygga psykiska skador i enlighet med en av regeringen utfärdad åtgärdsplan.

I samband med 1976 års medbestämmandereform bestämdes att staten skulle finansiera utbildning och information om reformen rikstad till arbetsgivar- och arbetstagarorganisationerna och deras medlemmar. Finansieringen skedde första åren över statsbudgeten. Sedan år 1981 bekostas utbildningen och informationen av medel från arbetsmiljöfonden, som i sin tur byggs upp av medel från arbetarskyddsavgiften. Av fondmedlen avsätts sedan år 1981 30 % till utbildning och information om MBL. Som exempel kan här nämnas att arbetsmiljöfondens kostnader under budgetåret 1988/89 uppgick till totalt 650 milj.kr., varav 196 milj.kr. belöpte på information och utbildning om MBL.

Riksrevisionsverket har på regeringens uppdrag åt arbetsmiljökommissionen gjort en granskning av de s.k. MBL-medlen samt de medel arbetsmiljöfonden betalar ut för utbildning och information på arbetsmiljöområdet. Båda bidragsändamålen är fastlagda i 4 kap. 8 § lagen (1981:691) om socialavgifter.

När det gäller MBL-medlen föreslår RRV i sin rapport i maj 1990 två huvudalternativ till den nuvarande modellen för medelsfördelning. Det ena är ett besparings/omprioriteringsalternativ och innebär att resurserna för utbildning och information om MBL slopas eller delvis omprioriteras samtidigt som arbetarskyddsavgiften sänks. Det andra är ett decentraliseringsalternativ som innebär att MBL-utbildningarna fortsätter men besluten om resurserna läggs på de lokala facken på arbetsplatserna.

Arbetsmiljöfondens framtida verksamhet berörs härutöver av de i betänkandet (SOU 1990:54) Arbetslivsforskning — inriktning, organisation, finansiering framlagda förslagen till delvis ändrade förutsättningar för verksamheten.

Av redogörelsen ovan framgår att yrkandet i den moderata kommittémotionen A243 om utredning av arbetsmiljöfonden är tillgodosett. När det gäller frågan om den fortsatta användningen av MBL-medlen bör regeringens ställningstagande avvaktas. Utskottet utgår från att saken övervägs i den blivande propositionen om arbetslivspolitik.

Uppslaget i samma motion att till rehabilitering använda medel från arbetsmiljöfonden och från sjukförsäkringen har enligt utskottets mening inte längre aktualitet. Efter det att motionen väcktes har riksdagen med anledning av proposition 1989/90:62 fastställt riktlinjer för användningen av den nya arbetslivsfonden. Därmed står nya, stora resurser till förfogande för rehabilitering. Motionens syfte i denna del har vidare tillgodosetts genom att möjligheter öppnats för försäkringskassorna att köpa rehabiliteringstjänster av sjukförsäkringsmedel intill ett årligt belopp om 500 milj.kr.

De i motion A241 (mp) avsedda insatserna för att förbättra den psykiska arbetsmiljön ses av motionärerna som en form av förebyggande sjukvård. Utskottet delar denna uppfattning och anser att informationsinsatser av det aktuella slaget ligger väl till för företagshälsovården att bedriva. Något extra ekonomiskt stöd härför bör dock inte utgå vid sidan av det betydande årliga statsbidrag som redan kommer företagshälsovården till del.

Med det anförda avstyrker utskottet motionerna A241 och A243, den sistnämnda i den här behandlade delen.

Centern berör i kommittémotion A453 frågan om användning av medlen ur arbetsmiljöfonden. Av motionstexten framgår att det är *arbetslivsfonden* som avses. Motionärerna framhåller att en prioritering bör göras av yrkesområden med hög andel skador och olycksfall. Stor hänsyn måste också tas till att framtida arbetsplatser och arbetsmiljöer byggs ut över hela landet, varvid småföretagen bör ges speciellt företräde.

För bidragsprövningen har byggts upp en regional organisation, med styrelser och kanslier i varje län. Med denna regionala anknytning har statsmakterna velat tillskapa ett regionalt inflytande över bidragsgivningen och säkerställa att denna bedrivs nära de berörda arbetsplatserna. Om man så vill kan man se detta som en administrativ åtgärd för att åstadkomma en fördelning av fondmedlen över hela landet.

Då det sedan gäller bidragsgivningens ändamål erinrar utskottet om att dessa är fastlagda i lagen (1989:484) om arbetsmiljöavgift. Enligt lagen får bidrag ges för

- 1) utgifter för rehabiliteringsåtgärder för anställda med långvarigt nedsatt hälsa,
- 2) utgifter för att nedbringa anställdas frånvaro,
- 3) utgifter för arbetsmiljöinvesteringar i den mån det inte enligt lag eller författning åligger arbetsgivaren att göra sådan investering.

Bidragsändamålen har — inom de i lagen ovan angivna ramarna — preciserats genom de riktlinjer för användningen som riksdagen antog i enlighet med förslagen i proposition 1989/90:62. När det gäller åtgärderna för stöd till rehabilitering och arbetsanpassning kan uppenbarligen åtskillnad inte göras mellan stora och små företag, eftersom det här är fråga om individinriktade insatser. I fråga om stöd till arbetsmiljöförbättrande insatser anser utskottet att vid en konkurrens om medelstilldelningen bör företräde ges åt projekt som bäst fyller syftet att leda till förbättringar av arbetsmiljön. Utskottet ser det som positivt om arbetslivsfondens verksamhet leder till att småföretagen

engageras aktivt i arbetet på att förbättra arbetsmiljön. Det skulle dock strida mot lagstiftningens syfte om det är motionärernas tanke att omgestalta arbetslivsfonden till en form av allmänt småföretagarstöd. Utskottet vill inte föreslå ett initiativ till lagändring av denna innebörd och avstyrker därför det nu behandlade yrkandet i motion A453.

Psykosociala frågor

Den tidigare arbetarskyddslagen var främst inriktad på att undanröja arbetsmiljöproblem av tekniskt, fysikaliskt eller kemiskt slag. Med tillkomsten år 1977 av den nu gällande arbetsmiljölagen erkändes problem av ett annat slag, de psykosociala. Till sådana problem brukar hänföras organisatoriska och sociala förhållanden på arbetsplatsen, t.ex. arbetsuppgifternas innehåll och möjligheterna till kontakt, samarbete, inflytande och personlig utveckling.

Arbetsorganisationen inom den offentliga sektorn behandlas som problem i folkpartiets partimotion A217 och i den moderata kommittémotionen A243. Arbetssituationen sägs i hög grad vara påverkad av att besluten om verksamheten fattas långt från arbetsplatserna utan att vara relaterade till de anställdas insatser. Mot den bakgrunden förespråkar motionärerna en decentralisering med ökad tilltro till personalens förmåga att fatta egna beslut och med möjlighet till återkoppling och eget ansvar. I folkpartimotionen tilläggs behovet att skapa ett bättre system för belöningar och uppskattning av goda insatser samt av att stimulera och understödja personlig utveckling.

Motionerna tar upp problem av samma slag som utskottet nyligen har behandlat från personalpolitiska synpunkter i betänkandet 1990/91:AU7. I det betänkandet konstaterade utskottet med anledning av den då föreliggande folkpartimotionen 1989/90:A601 — till vilken den nu aktuella folkpartimotionen A217 hänvisar — att de framförda kraven ligger i linje med den pågående utvecklingen och att med direktiven till den nu pågående översynen av lagen om offentlig anställning ytterligare steg tas i den riktning motionärerna efterlyser. Någon åtgärd från riksdagens sida var därför inte påkallad.

Utskottet vill vidare hänvisa till att ett nytt arbetsmiljöavtal på det statliga området träffades förra året. I de partsgemensamma värderingar som inleder avtalet uttalas följande:

När de anställda ges möjlighet att påverka sin arbetssituation och utvecklas efter sina förutsättningar, att känna gemenskap med arbetskamrater och ta ansvar för sina egna och andras arbetsförhållanden bidrar detta till en god arbetsmiljö.

För egen del vill utskottet tillfoga att utskottet delar motionärernas uppfattning att de frågor som har med arbetsorganisationen att göra bör spela en växande roll i arbetsmiljöarbetet. Även arbetsmiljökommissionen tillmäter frågor av det slaget en stor vikt. I första hand är det arbetsgivarnas sak att se till att arbetet bedrivs effektivt och på ett sätt som arbetstagarna upplever som meningsfullt och utvecklande. För detta arbetsgivaransvar talar i fråga om den offentliga sektorn även att det är svårt för utomstående tillsynsorgan att från arbetsmiljösynpunkt

angripa arbetsorganisatoriska brister, eftersom de offentliga verksamheterna ofta är reglerade i lag eller författning som huvudmannen inte råder över. Därtill kommer att verksamheterna är finansierade via budgetar som beslutas i demokratisk ordning av riksdagen eller kommunala organ.

Det är för tidigt att bedöma om behandlingen av arbetsmiljökommissionens förslag till åtgärder för att öka trycket på arbetsgivarna att leva upp till sitt arbetsmiljöansvar kan leda till en vidgad medvetenhet hos de offentliga arbetsgivarna om problem av de slag som aktualiserats i de båda motionerna. Oavsett resultatet av kommissionens förslag utgår utskottet från att det pågående förnyelsearbetet inom den offentliga sektorn iakttar intentionerna i det nya statliga arbetsmiljövätalet. Detta bör innebära att även arbetsmiljöfaktorer av det slag som exemplifieras i motionerna blir uppmärksammade.

Utöver de ovan gjorda uttalandena anser sig utskottet inte vilja föreslå någon åtgärd med anledning av motionerna A217 och A243 i de föreliggande delarna.

Med hänvisning till att *mobbning på arbetsplatserna* på senare tid har blivit ett alltmer uppmärksammat problem yrkar centerpartiet i partimotion A205 att det skall uppdras åt arbetsmiljökommissionen att kartlägga mobbningens omfattning. Även Martin Olsson (c) anser i motion A218 att mobbningen bör uppmärksammas av kommissionen. Motionären föreslår vidare stöd till forskning vid arbetsmiljöinstitutet, att utbildning ordnas för arbetsledare och fackliga förtroendemän m.fl. Det bör vara regeringens sak att bedöma vilka samhälleliga insatser som bör göras i kampen mot mobbning på arbetsplatserna.

Sonja Rembo m.fl. (m) uttalar i kommittémotion A243 att det huvudsakliga sättet att angripa problemen bör vara genom åtgärder inom företagen.

Utskottet anser liksom motionärerna att man skall se allvarligt på den vuxenmobbning som förekommer i arbetslivet. Det ligger ett stort ansvar på arbetsgivare, facket och arbetskamrater att motverka sådant psykiskt våld närhelst det uppkommer.

Mobbning har inte behandlats närmare i arbetsmiljökommissionens huvudbetänkande, men utskottet tar för givet att detta angelägna arbetsmiljöproblem kommer att aktualiseras på nytt vid den kommande behandlingen av arbetslivspolitikerna i stort. Med anledning av vad som sägs i motion A218 om forskning m.m. vill utskottet tillägga följande.

Vid arbetsmiljöinstitutet bedrivs i samarbete med Praktikertjänst AB ett fyraårigt forskningsprojekt om psykiskt våld och vuxenmobbning. Projektet avslutas i december 1991. Även vid Göteborgs universitet (psykologiska institutionen) bedrivs forskning om mobbning. Den partssammansatta statens arbetsmiljönämnd har i år för statsförvaltningen presenterat ett policydokument om mobbning benämnt Social utstötning på arbetsplatsen. Detta dokument anses vara det första i sitt slag i ämnet. Av de fackliga huvudorganisationerna har TCO några år tidigare gett ut en uppmärksammat skrift ("Den första stenen", 1987).

Önskemålen i motionerna A205 (c) och A218 (c) om uppdrag åt arbetsmiljökommissionen saknar numera aktualitet eftersom kommissionens arbete är avslutat sedan i somras. Inför den förestående prövningen av arbetslivspolitikerna anser utskottet det inte heller meningsfullt att överväga initiativ till ett nytt utredningsarbete. Med hänsyn härtill och till vad i övrigt anförts om vuxenmobbing bör motionerna A205, A218 och A243, den sistnämnda i nu aktuell del, av riksdagen lämnas utan åtgärd.

Kersti Johansson och Stina Gustafsson (båda c) yrkar i motion A292 att det skall göras en analys av *jordbrukarnas psykosociala situation*. Motionärerna anför att lantbruket i dag är ett utpräglat ensamarbete. Det sociala nätverket glesas ut kraftigt. Dessutom har försämrad lönsamhet och andra ekonomiska bekymmer tilltagit. I miljödebatten har allmänhet och massmedia ofta intagit en negativ hållning till det svenska lantbruket. Överproduktionen av vissa jordbruksprodukter har varit en belastning, och ökad konkurrens från Europamarknaden skapar stor osäkerhet inför 1990-talet.

Utskottet har förståelse för om lantbrukarna mot bakgrund av de i motionen angivna faktorerna upplever sin situation som pressad. Dessa faktorer anknyter dock, som utskottet ser det, väsentligen till de allmänna ekonomiska villkoren för den svenska jordbruksnäringen. Utskottet erinrar om att de ekonomiska ramarna för det svenska jordbruket innefattas i de riktlinjer för livsmedelspolitiken som riksdagen antog i våras. Det är för tidigt att dra några slutsatser av effekterna av detta beslut i de hänseenden motionärerna har berört.

Bedöms ändå av lantbrukarna själva en från psykosociala utgångspunkter gjord analys av deras situation som angelägen ifrågasätter utskottet om inte en sådan kartläggning med fördel kan utföras inom jordbrukets föreningsrörelse och dess expertorgan på området — Lantbrukshälsan.

På de ovan angivna grunderna biträder utskottet inte tanken på ett i offentlig regi utfört utredningsarbete såsom begärs i motionen, utan denna avstyrks av utskottet.

Erik Holmkvist m.fl. (m) föreslår i motion A259 ett tillkännagivande till regeringen av vad som anförts i motionen om *missbruksproblem på arbetsplatserna*. Den dolda alkoholismen skapar allt fler skador och olyckor. De som är arbetskamrater måste därför oftare och snabbare än nu sker ta upp dessa problem, framhåller motionärerna, som tillägger att det är en falsk solidaritet att låta en missbrukande kamrat fortsätta sitt missbruk på den gemensamma arbetsplatsen.

Som framhålls i motionen är det för arbetsgivare, facket och arbetskamraterna en viktig uppgift att medverka till färre missbruksproblem på våra arbetsplatser. Utskottet instämmer också i betydelsen av en kamrattstödande verksamhet på arbetsplatserna. Åtskilligt görs sedan länge för att stärka och underlätta sådan verksamhet, bl.a. från de fackliga organisationernas sida. Samtidigt får man ha klart för sig att det här är fråga om en ömtålig, krävande och stundom också otacksam uppgift.

Utskottet — som alltså instämmer med motionärerna i betydelsen av insatser från skyddsombudens, facket och övriga arbetskamraters sida — vill dock samtidigt understryka att när det gäller missbruksproblem liksom andra arbetsmiljöproblem så är det arbetsgivarna, cheferna och arbetsledarna som primärt har ansvaret att ta itu med uppkommande problem. Vad nu sagts är uttryck för väl etablerade uppfattningar. Därför är det inte motiverat att delge regeringen dessa med anledning av motion A259 gjorda uttalanden. Utskottet anser för den skull att motionen bör lämnas utan åtgärd från riksdagens sida.

Claes Roxbergh m.fl. (mp) hemställer i motion A234 om ett uppdrag till regeringen att utarbeta direktiv så att arbetsplatser blir rökfria.

Förslag som leder till inskränkningar i *tobaksrökning på arbetsplatserna* har lagts fram av tobaksutredningen (betänkande SOU 1990:29). Mot den bakgrunden är det inte aktuellt för riksdagen att överväga ett initiativ i frågan, utan regeringens proposition med anledning av utredningsförslaget bör avvaktas. Motionen avstyrks sålunda.

Stina Eliasson och Ingbritt Furhammar (båda c) vill i motion A203 att riksdagen skall göra ett uttalande om angelägenheten av bra och riktig *belysning på arbetsplatserna*.

Utskottet har samma uppfattning som motionärerna. Inte minst på detta område kan yrkesinspektionen och en väl utbyggd företagshälsövård göra viktiga insatser. Något behov av ett riksdagens uttalande i ämnet kan dock inte anses föreligga. Vidare vill motionärerna att riksdagen skall uttala sig om forskning och fortsatta försök med ljusterapi. De syftar på den intressanta forskning som pågår vid St Görans sjukhus i Stockholm med ljusterapi i stället för psykofarmaka som åtgärd mot vissa typer av depressioner. Utskottet anser att vad motionärerna anfört inte ger tillräckligt underlag för att bedöma i vad mån det är påkallat för staten att gå in med särskilda ekonomiska insatser och är därför inte heller i denna del berett att föreslå något initiativ med anledning av motionen.

Anna Horn af Rantzien m.fl. (mp) kräver i motion A269 åtgärder mot *asbestos och silikos*. Motiveringen utgörs av text ur författaren Göran Palms Sverige en vintersaga (1985). Motionärerna begär bl.a. en uppföljning av det s.k. silikosuppföljningsprojekt som bedrevs i arbetarskyddsstyrelsens regi under 1970-talet och början av 1980-talet.

När det gäller användning av kvarts — som kan leda till silikos (stendammlunga) — har arbetarskyddsstyrelsen utfärdat nu gällande föreskrifter år 1983. Föreskrifterna innefattar bl.a. kontinuerlig kontroll av luftföroreningar på arbetsplatser med kvartshaltigt damm och medicinsk kontroll av dem som sysselsätts i sådant arbete. Det är ett allmänt krav att kvartshaltigt material som vid hantering kan medföra risk för ohälsa skall om möjligt bytas ut mot ofarligt eller mindre farligt material.

I fråga om asbest och asbesthaltigt material är huvudregeln enligt arbetarskyddsstyrelsens föreskrifter från år 1986 ett principiellt förbud mot användning. Skall sådant material ändå användas, bearbetas eller behandlas krävs i varje särskilt fall tillstånd av arbetarskyddsstyrelsen.

Utskottet är inte berett att med anledning av motionen ta initiativ till hårdare skyddsföreskrifter mot användning av asbest- och kvartsmaterial utan avstyrker med det anförda motion A269.

Elving Andersson (c) anför i motion A201 om *bullerfrågor* att allt fler ungdomar i dag har hörselskador. Bidragande orsaker är den mycket höga ljudnivån vid rockkonserter och diskotek etc. Ur arbetsmiljösynpunkt krävs det skärpta regler och bättre övervakning av ljudnivån i sådana lokaler enligt motionären. I förebyggande syfte på lång sikt behövs vidare en informationskampanj i skolan om freestyleapparater och bullerskador.

I motion A296 begär Roy Ottosson m.fl. (mp) att riksdagen beslutar om nytt gränsvärde för buller — nämligen 35 dB(A) på arbetsplatser vilka i sig inte klassats som särskilt bullriga. Detta gränsvärde föreslås införas före 1993 års utgång.

Utskottet har i sitt betänkande 1989/90:AU8 från föregående år utförligt behandlat arbetsgången för att sätta hygieniska gränsvärden. Med hänsyn till vad som därvid framkommit om kraven på arbetsproceduren för att ta fram gränsvärden ställer sig utskottet avvisande till det förslag till handläggning som framförs i motion A296 (mp).

Föreskrifter om buller finns i arbetarskyddsstyrelsens kungörelse AFS 1986:15. Om bullerexponeringen överstiger 85 dB i ekvivalent ljudnivå under en typisk arbetsdag föreskrivs att åtgärder skall vidtas för att minska exponeringen. För detta ändamål skall ett tidsplanerat åtgärdsprogram utarbetas och dokumenteras. Arbete i dansrestauranger och diskotek nämns i kommentaren till föreskrifterna.

För arbetsmiljökommissionens räkning har arbetarskyddsstyrelsen utarbetat en rapport Utvärdering av åtgärder inom bullerområdet (oktober 1989). Syftet har varit att utvärdera effekterna av olika insatser som gjorts på bullerområdet och att redovisa erfarenheterna av åtgärdsplanerna. Sammanfattningsvis har arbetarskyddsstyrelsen funnit att bullerkungörelsen är ett användbart verktyg för att skapa en bättre arbetsmiljö med avseende på buller och att tidsplanerade åtgärdsprogram är en viktig del därav. Genomdrivandet av kungörelsens intentioner anses dock vara eftersatt eftersom yrkesinspektionen inte har tid att besöka alla företag så ofta som skulle behövas. Som tidigare redovisats bildar arbetsmiljökommissionens rapporter ett av underlagen för den planerade propositionen på arbetsmiljöområdet.

Med hänvisning till det anförda avstyrker utskottet motionerna A201 (c) och A296 (mp).

Yrkesrelaterade problem

I tre motioner behandlas *amalgam som arbetsmiljöfara*.

Gudrun Schyman och Karl-Erik Persson (båda v) begär i motion A209 att arbetarskyddsstyrelsen ges i uppdrag att utfärda bättre anpassade föreskrifter för tandvårdspersonal vad gäller användning av amalgam. Enligt forskningen löper tandvårdspersonal en potentiell förgiftningsrisk. Forskare som har slagit larm om miljöriskerna har dock ofta mötts av likgiltighet.

Även Siw Persson m.fl. (fp) tar i motion A220 upp riskerna för tandvårdspersonalen och pekar bl.a. på vikten av information om skyddsföreskrifter och användande av skyddsutrustning. Vidare begärs generösare saneringsregler för kvicksilverdrabbade patienter samt generösare arbetsskadeersättning för drabbad personal.

Marianne Andersson i Vårgårda och Jan Hyttring (båda c) anför i motion A289 att tandvårdspersonal bör genomgå årliga hälsoundersökningar och att en regelbunden kontroll av arbetsmiljön bör göras i de laboratorier där kvicksilveranalysen sker.

Utskottet har utförligt behandlat frågan om amalgam som arbetsmiljöfara i sitt betänkande 1989/90:AU8 från föregående år. Utskottet vill hänvisa till detta betänkande beträffande tidigare riksdagsbehandling av denna fråga m.m.

Sedan något år tillbaka föreligger arbetarskyddsstyrelsens allmänna råd om arbete med kvicksilver och amalgam inom tandvården (AFS 1989:7). I de allmänna råden informeras om hälsoeffekter av kvicksilver och om arbetsmiljölagens bestämmelser att arbetsgivare skall se till att arbetstagare får god kännedom om de förhållanden under vilka arbetet bedrivs samt upplyses om de risker som kan vara förbundna med arbetet m.m. Därefter följer råd i olika avseenden vad gäller tandvårdsarbetets olika moment samt hantering av kvicksilverhaltigt avfall.

Mot bakgrund av att tandvårdspersonal har en högre andel belastningssjukdomar än andra grupper har arbetarskyddsstyrelsen år 1989 påbörjat ett projekt med en inventering av tandvårdspersonalens totala arbetsmiljösituation. Projektet skall resultera i en ergonomihandbok med åtgärdsförslag för tandvården. Enligt tidsplanen beräknas projektet vara klart i juni 1991.

Utskottet gör samma bedömning som tidigare att olämplig hantering av amalgam kan medföra hälsorisker. I avvaktan på att de nya material som skall ersätta amalgam blir utredda förutsätter utskottet liksom föregående år att en tillfredsställande arbetsmiljö kan uppnås genom att arbetarskyddsstyrelsens allmänna råd om arbete med kvicksilver och amalgam inom tandvården följs. Med hänvisning till arbetarskyddsstyrelsens tillsynsansvar och de allmänna råden samt till vad som i övrigt anförts avstyrker utskottet motionerna A209 (v), A220 (fp) och A289 (c).

I motion A256 av Claes Roxbergh m.fl. (mp) begärs att riksdagen *förbjuder ackordslön* för förare av *transporter på väg med farligt gods*. Motionens motivering återfinns i motion 1989/90:T221 och lyder: "Det förekommer t.o.m. att förare av miljöfarligt gods har ackordslön. Det bör förbjudas."

Utskottet hade föregående år att ta ställning till ett yrkande från miljöpartiet angående behovet att genom lag införa förbud mot ackordslöner. I utskottets betänkande 1989/90:AU8 hänvisade utskottet bl.a. till arbetsmiljökommissionens uppdrag att lägga fram förslag till åtgärder för att ändra sådana arbetsförhållanden som skapar skador och ohälsa. Enligt arbetsmiljökommissionens betänkande har löneformen betydelse som arbetsmiljöfaktor. Därför bör en regel tas in i

arbetsmiljölagen om att löneformer som innebär en påtaglig risk för ohälsa eller olycksfall inte skall användas. Utskottet har inhämtat att den planerade propositionen om arbetsmiljö även kan beröra löneformerna. Utskottet förutsätter i övrigt att parterna tar upp olämpliga arbetsförhållanden till förhandling. Därmed avstyrker utskottet motion A256.

I motion A257 av Claes Roxbergh m.fl. (mp) föreslås att det uppdras åt regeringen att göra en analys av *ensamarbetets* problem och behov av stimulans. Det anförs att ensamarbete kan vara ett stort problem särskilt inom hemtjänst, jordbruk och viss administration.

Som utskottet konstaterat föregående år har arbetarskyddsstyrelsen utfärdat en kungörelse (AFS 1982:3) om ensamarbete. Enligt föreskrifterna skall åtgärder vidtas för att så långt som möjligt ordna ensamarbete så att den som utför arbetet ensam inte löper större risk för skada än om flera personer gemensamt utför arbetet. Till kungörelsen har fogats kommentarer om bl.a. regler om ensamarbete vid speciella arbeten samt praktiska råd.

När det gäller den i motionen nämnda hemtjänsten vill utskottet erinra om att det pågår en undersökning inom Stockholms socialförvaltning angående arbetsskador inom hemtjänsten, bl.a. arbetsskador på grund av våld. Den framtagna statistiken innebär att under år 1989 gjordes 967 arbetsskadeanmälningar inom hemservice, varav 53 fall avsåg våld och 48 hot om våld. Vid nästan hälften av samtliga anmälningar (442 fall) hade arbetet utförts i form av ensamarbete.

Utskottet har inhämtat att arbetarskyddsstyrelsen inom kort kommer att ta ställning till ett förslag om nya föreskrifter om omvårdnadsarbete i enskilt hem. Bl.a. föreslås en föreskrift att arbete som innebär påtaglig risk för att arbetstagare utsätts för våld, hot eller andra psykiskt påfrestande förhållanden inte får utföras som ensamarbete.

Arbetsmiljökommissionen som kartlagt yrken med specifika hälsoproblem konstaterar att lant-, skogs- och trädgårdsbrukare har en förhöjd risk av arbetsolyckor med dödlig utgång. För kvinnliga lantarbetare redovisas en förhöjd förekomst av svåra olyckor och för manliga lantarbetare olyckor med dödlig utgång.

Med denna redovisning vill utskottet säga att det problem som motionärerna har pekat på är föremål för såväl analys som överväganden om åtgärder. Med hänvisning till det anförda anser utskottet att motion A257 i denna del inte påkallar någon riksdagens åtgärd.

Kvinnors arbetsmiljöproblem

Specifikt kvinnliga arbetsmiljöproblem tas upp i sex motioner.

Folkpartiet anser i motionerna A217 och A802 att det är viktigt att kvinnors arbetsmiljöer särskilt uppmärksammas i samband med att arbetsmiljön nu ses över. Kvinnors sjukfrånvaro har ökat under 1980-talet med nästan 50 %, medan männens frånvaro har ökat med 15 %. En viktig orsak till detta är kvinnornas arbetsmiljö. Bl.a. pekar motionärerna på belastningsskadorna, särskilt bland kvinnor under 25 år. Lyft är orsak till mer än hälften av olyckorna för kvinnor.

Många kvinnors arbetsdag tar inte slut när de lämnar sin arbetsplats, vilket i många fall skapar speciella problem vad gäller rehabilitering. De monotona jobben måste förändras. Vidare är det nödvändigt att arbetsgivarna medverkar till att de unga kvinnorna — av vilka många har dålig utbildning — får möjlighet till vidareutveckling i sitt arbete.

I fråga om gravida kvinnor finns behov av ett bättre skydd i arbetsmiljöer som är eller kan vara skadliga för fostret. Det är därför viktigt enligt folkpartiet att gravida kvinnor får rätt till omplacering under graviditeten. Kan omplacering inte ske bör rätt till utbyggd havandeskapspenning omedelbart inträda.

Vänsterpartiet begär i motion A805 ökad forskning kring specifikt kvinnliga arbetsmiljöproblem. Bakgrunden är bl.a. kvinnornas högre sjuktal. Kännetecknande för kvinnornas arbetsplatser är att de har låg status, låga löner och dålig arbetsmiljö — inom industrin oftast med de monotonaste och ensidigaste arbetsuppgifterna. Det har visat sig att medan de traditionellt manliga tunga jobben har underlättats med ny teknologi, så är kvinnors tunga jobb fortfarande manuella. Det är kvinnor inom vården som har de allra tyngsta jobben både när det gäller fysisk och psykisk belastning. Förutom lagstiftning krävs det enligt vänsterpartiet forskning kring specifikt kvinnliga arbetsmiljöproblem. Därutöver behövs det en förändrad arbetsorganisation — framför allt inom den offentliga sektorn. Inom t.ex. vården är det effektivitetskrav och en hierarkisk beslutsordning som begränsar kvinnors möjligheter att utföra arbetet på sina egna och vårdtagarnas villkor. Vidare behövs det forskning om skiftarbetets effekter på kvinnor samt forskning om arbetsmiljöns effekter på kvinnan och barnet under graviditeten.

I centerns kommittémotion A815 av Kersti Johansson m.fl. pekas på att vissa kvinnliga yrkesområden har en både fysiskt och psykiskt tung arbetsmiljö. Detta gäller t.ex. för vårdbiträden — en personalgrupp där arbetsskadorna är många och personalomsättningen stor. Även den tekniska utvecklingen skapar arbetsmiljöproblem, t.ex. bildskärmsarbete. Det är nödvändigt med insatser i fråga om arbetsmiljöproblem och arbetsskador som främst drabbar kvinnor, anför motionärerna.

I motion A238 av Anita Johansson m.fl. (s) anför att belastningsskador är den vanligaste orsaken till de anmälda arbetssjukdomarna inom sjukvården. Vad som är alarmerande enligt motionärerna är att även de mycket unga kvinnorna numera tillhör de belastningsskadade. Det finns därför behov av skyndsamma åtgärder för att förebygga och avhjälpa akuta skador i de tyngsta arbetena inom sjukvården.

Gunilla André och Karin Starrin (båda c) begär i motion A817 att arbetarskyddsstyrelsen ges i uppdrag att sätta in särskilda resurser för att förebygga skador som enligt tillgänglig statistik drabbar kvinnor mest. Även i denna motion pekas på kvinnornas högre sjukfrånvaro, belastningsskador, tunga lyft och monotona jobb. Verktyg är tillverkade för manshänder. Kvinnorna har enligt motionärerna gått ut i ett arbetsliv som inte är anpassat för kvinnor.

Utskottet vill först erinra om att arbetsmiljökommissionen i sitt material har belyst skillnader i hälsa mellan män och kvinnor kopplat

till arbetsmiljön. Sammanfattningsvis har enligt kommissionen en större andel av kvinnorna rapporterat olika besvär och sjukdomssymptom, och denna skillnad är betydligt mer markerad vad gäller psykiska besvär. Däremot är dödligheten högre för män i alla åldrar. Om kvinnornas eget yrke tas som grund för klassindelningen framstår kvinnor i kategorierna yrkesarbetare och egna företagare som de mest utsatta för fysiska besvär. Beträffande psykiska besvär påvisas samband även med makens arbete. Enligt kommissionen tyder detta på att det är förhållanden utanför arbetet som är psykiskt påfrestande för vissa kvinnor. Kommissionen drar slutsatsen att kvinnors större utsatthet för sjuklighet inte enbart kan förstås som en effekt av skillnader i arbetsmiljöförhållanden mellan könen. Tvärtom tycks en stor del av kvinnors sjuklighet vara rotad i traditionell könsrolls fördelning av arbetet i hemmet. De kvinnor som har både dålig arbetsmiljö och en traditionell könsroll är utsatta i särskilt hög grad.

Utskottet anser det vara betydelsefullt att arbetsmiljökommissionen på detta sätt klarlagt olika faktorer av betydelse vid bedömning av kvinnors arbetsmiljöproblem. De framkomna resultaten tyder på behov av en helhetssyn vid bedömning av problem och övervägande av åtgärder. Enligt utskottets sätt att se är det viktigt att kvinnornas problem synliggörs i det förestående arbetsmiljöarbetet.

Bestämmelser om rätt för gravida kvinnor till omplacering finns i 12 § föräldraledighetslagen. Dessa bestämmelser innebär att om en kvinna inte kan sysselsättas i sitt arbete på grund av att detta enligt föreskrift är förbjudet under havandeskap har hon rätt att bli omplacerad till ett annat arbete med bibehållna anställningsförmåner. Förbudet skall vara meddelat genom en föreskrift som har utfärdats med stöd av bestämmelserna i 3 kap. 16 § arbetsmiljölagen. Vidare finns bestämmelsen att om en kvinna har fysiskt påfrestande arbete har hon rätt att bli omplacerad till ett mindre ansträngande arbete fr.o.m. den sextionde dagen före den beräknade nedkomsten med bibehållna anställningsförmåner. En förutsättning för rätt till omplacering är att det skäliga kan krävas att arbetsgivaren ordnar annat arbete till kvinnan. Kan omplacering inte ske i de nämnda fallen har hon rätt till havandeskapspenning enligt 3 kap. 9 § lagen (1962:381) om allmän försäkring.

Utskottet behandlade frågan om rätt till omplacering för gravida kvinnor i sitt betänkande 1989/90:AU8. I detta betänkande konstaterade utskottet att förbud enligt arbetsmiljölagen hittills endast har meddelats för dykeri- och blyarbeten. Därefter anförde utskottet följande.

Det är enligt utskottets uppfattning angeläget med ytterligare forskning som underlag för att bedöma behovet av ytterligare åtgärder till skydd för kvinnor vid graviditet. - - De nya rön som görs bör självfallet utan omgång få genomslag i regelsystemet. Utskottet är dock inte berett att nu tillstyrka en generell rätt till omplacering och havandeskapspenning - -.

Utskottet har inhämtat att forskning på detta område pågår såväl inom Sverige som inom andra länder. Forskningsresultat har bl.a. samlats och sammanställts av socialstyrelsen på uppdrag av arbetsmiljökommissionens kartläggningsgrupp samt inom arbetsmiljöinstitutet.

Sammantaget menar utskottet att mer samlad kunskap behövs på detta område — också mot den bakgrunden att arbetsplatserna skall vara säkra för alla. Utskottet vidhåller därför sin uppfattning, dvs. utskottet är inte berett att nu tillstyrka en generell rätt till omplacering och havandeskapspenning.

Med hänvisning till det anförda finner utskottet att de aktuella yrkandena i motionerna A217 (fp), A238 (s), A802 (fp), A805 (v), A815 (c) och A817 (c) inte bör föranleda någon riksdagens åtgärd.

Kersti Johansson och Rosa Östh (båda c) framhåller i motion A278 behovet av *arbetsmiljöåtgärder inom hemtjänsten*. Arbetsskadorna är många och personalomsättningen stor. Därför måste konkreta insatser sättas in vad gäller utbildning och fortbildning samt också i fråga om tekniska hjälpmedel för att förbättra arbetsmiljön. Medel från arbetslivsfonden bör användas för att systematiskt skapa bättre arbetsmiljö inom hemtjänst och hemsjukvård.

Utskottet anförde i sitt betänkande 1989/90:AU8 att det finns behov av att särskilt uppmärksamma arbetsmiljöfrågorna inom hemtjänsten. Såväl utfärdande av föreskrifter som rikstäckande utbildningsprojekt är viktiga led i detta arbete, ansåg utskottet.

Det rikstäckande utbildningsprojektet "Utbildning inom arbetsmiljö inom hemtjänst och hemsjukvård", som utskottet informerade om föregående år, är nu under genomförande. I projektledningsgruppen ingår arbetarskyddsstyrelsen (projektansvar), socialstyrelsen, arbetsmarknadsparterna, pensionärs- och handikapporganisationer. Utbildningen, som genomförs i form av en tredagars internatkurs, anordnas i varje län och riktar sig till såväl kommunanställda som landstingsanställda. Erfarenheterna hittills har varit positiva, inte minst därigenom att kommunanställda och landstingsanställda fått möjlighet att diskutera gemensamma problem och lösningar i arbetsmiljöarbetet.

Därutöver kan utskottet informera om att arbetarskyddsstyrelsen inom kort kommer att ta ställning till förslag om kungörelse med "föreskrifter om omvårdnadsarbete i enskilt hem samt allmänna råd om tillämpningen av föreskrifterna". Syftet med föreskrifterna är att skapa ett instrument för att minska arbetsmiljöriskerna i hemtjänstarbetet. Bl.a. har inhämtats att föreskrifterna planeras omfatta regler om att hemtjänstarbetet inte får utföras som ensamarbete, när arbetet innebär påtaglig risk för våld, hot om våld etc.

Som utskottet tidigare redovisat har inom arbetslivsfonden en regional organisation byggts upp. Riktlinjer för fondens uppgifter, organisation och arbetsformer har fastlagts. Ansökningar om bidrag lämnas nu in till de regionala fonderna, även inom äldreomsorgens område.

Utskottet vidhåller sin ovan redovisade uppfattning att det finns behov av att särskilt uppmärksamma arbetsmiljöfrågorna inom hemtjänsten. Med hänvisning till det anförda anser utskottet att någon riksdagens åtgärd inte är påkallad med anledning av motion A278.

Utskottet hemställer

1. beträffande *principer för arbetsmiljöarbetet*
att riksdagen avslår motionerna 1989/90:A217 yrkandena 1 och 3, 1989/90:A236 yrkande 1 och 1989/90:A243 yrkandena 1—3,
res. 1 (fp)
res. 2 (v)
2. beträffande *behandlingen av arbetsmiljökommissionens förslag*
att riksdagen avslår motion 1989/90:A217 yrkande 2,
3. beträffande *internationella initiativ på arbetsmiljöområdet*
att riksdagen avslår motion 1989/90:A453 yrkande 2,
res. 3 (c, mp)
4. beträffande *konsekvensbeskrivningar av tillämpningsbestämmelser*
att riksdagen avslår motion 1989/90:A243 yrkande 10,
res. 4 (m, mp)
5. beträffande *anmälningsskyldighet i fråga om arbetslokaler*
att riksdagen avslår motion 1989/90:A213,
6. beträffande *bättre uppföljning av arbetsmiljöbrott*
att riksdagen avslår motion 1989/90:A261,
7. beträffande *utbildning om arbetsmiljöavtalen*
att riksdagen avslår motion 1989/90:A216,
8. beträffande *behovet av ergonomiska åtgärder*
att riksdagen avslår motion 1989/90:A274,
9. beträffande *miljökunskap*
att riksdagen avslår motion 1989/90:A279 yrkandena 1 och 2,
res. 5 (c, mp)
10. beträffande *inrikningen av yrkesinspektionens verksamhet*
att riksdagen avslår motionerna 1989/90:A243 yrkande 4 och 1989/90:A453 yrkande 1,
res. 6 (m)
res. 7 (c)
11. beträffande *arbetarskyddsstyrelsens handläggning av besvärshandelen*
att riksdagen avslår motion 1989/90:A266,
12. beträffande *arbetarskyddsstyrelsens och yrkesinspektionsnämndernas sammansättning*
att riksdagen avslår motion 1989/90:A236 yrkande 2,
res. 8 (v)
13. beträffande *Blekinge län som eget yrkesinspektionsdistrikt*
att riksdagen avslår motion 1989/90:A280,
14. beträffande *Hallands län som eget yrkesinspektionsdistrikt*
att riksdagen avslår motion 1989/90:A251,
15. beträffande *utredning om systemet med skyddsombud*
att riksdagen avslår motion 1989/90:A243 yrkande 7,
res. 9 (m, mp)
16. beträffande *åtgärder till stöd för skyddskommittéer och regionala skyddsombud*
att riksdagen avslår motion 1989/90:A735,

17. beträffande *lokal expertis som alternativ till företagshälsovård*

att riksdagen avslår motion 1989/90:A217 yrkande 5,

18. beträffande *utbyggnad av yrkesmedicinska kliniker och företagshälsovård*

att riksdagen avslår motion 1989/90:A236 yrkande 3,
res. 10 (v)

19. beträffande *reglerna för förebyggande vård och sjukvård inom företagshälsovården*

att riksdagen avslår motion 1989/90:A243 yrkande 6,

20. beträffande *sjukanmälningar till företagshälsovården*

att riksdagen avslår motion 1989/90:A725 yrkande 2,

21. beträffande *utredning om arbetsmiljöfonden*

att riksdagen avslår motionerna 1989/90:A241 och 1989/90:A243 yrkandena 8 och 9,

res. 11 (m)

res. 12 (mp)

22. beträffande *arbetslivsfonden*

att riksdagen avslår motion 1989/90:A453 yrkande 3,
res. 13 (c)

23. beträffande *arbetsorganisationen inom den offentliga sektorn*

att riksdagen avslår motionerna 1989/90:A217 yrkande 7 och 1989/90:A243 yrkande 5 i motsvarande del,
res. 14 (fp)

24. beträffande *mobbing på arbetsplatserna*

att riksdagen avslår motionerna 1989/90:A205, 1989/90:A218 och 1989/90:A243 yrkande 5 i motsvarande del,

25. beträffande *jordbrukarnas psykosociala situation*

att riksdagen avslår motion 1989/90:A292,
res. 15 (c, mp)

26. beträffande *missbruksproblem på arbetsplatserna*

att riksdagen avslår motion 1989/90:A259,

27. beträffande *förbud mot tobaksrökning på arbetsplatserna*

att riksdagen avslår motion 1989/90:A234,

28. beträffande *belysningen på arbetsplatserna m.m.*

att riksdagen avslår motion 1989/90:A203,

29. beträffande *åtgärder mot asbestos och silikos*

att riksdagen avslår motion 1989/90:A269,
res. 16 (mp)

30. beträffande *bullerfrågor*

att riksdagen avslår motionerna 1989/90:A201 och 1989/90:A296,
res. 17 (c)

31. beträffande *amalgam som arbetsmiljöfara*

att riksdagen avslår motionerna 1989/90:A209, 1989/90:A220 och 1989/90:A289,

res. 18 (fp)

res. 19 (v, mp)

32. beträffande *förbud för ackordstön vid vissa transporter*

att riksdagen avslår motion 1989/90:A256,
res. 20 (v, mp)

33. beträffande *ensamarbete*
att riksdagen avslår motion 1989/90:A257 yrkande 1,
res. 21 (mp)

34. beträffande *specifikt kvinnliga arbetsmiljöproblem*
att riksdagen avslår motionerna 1989/90:A217 yrkande 6,
1989/90:A238, 1989/90:A802 yrkande 8, 1989/90:A805,
1989/90:A815 yrkande 5 och 1989/90:A817 yrkande 6,
res. 22 (fp, mp)
res. 23 (c)
res. 24 (v)

35. beträffande *arbetsmiljöåtgärder inom hemtjänsten*
att riksdagen avslår motion 1989/90:A278.
res. 25 (c)

Stockholm den 6 november 1990

På arbetsmarknadsutskottets vägnar

Lars Ulander

Närvarande: Lars Ulander (s), Elver Jonsson (fp), Kjell Nilsson (s), Sonja Rembo (m), Marianne Stålberg (s), Börje Hörnlund (c), Lahja Exner (s), Anders G Högmark (m), Sten Östlund (s), Bo Nilsson (s), Mona Saint Cyr (m), Charlotte Branting (fp), Kersti Johansson (c), Karl-Erik Persson (v), Anna Horn af Rantzien (mp), Monica Öhman (s) och Eivor Husing (s).

Reservationer

1. Principer för arbetsmiljöarbetet (mom. 1)

Elver Jonsson och Charlotte Branting (båda fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 8 börjar med "Vid bedömningen" och på s. 9 slutar med "riksdagens åtgärd" bort ha följande lydelse:

En genomgående princip bakom 1977 års arbetsmiljöreform var att arbetsgivare och arbetstagare skulle jämsställas vad gäller inflytande. Den lokala partssamverkan i företagen, samverkan i yrkesinspektionsnämnderna och i arbetarskyddsstyrelsens styrelse skulle präglas av ett konstruktivt samarbete mellan jämställda parter.

Denna grundprincip om jämställd samverkan måste gälla även framöver. Samtidigt är det klart att arbetsmiljöpolitiken under 1990-talet måste få en ny inriktning. Principerna för detta förändringsarbete kan i anslutning till vad som anförs i motion A217 (fp) sammanfattas i följande huvudpunkter:

Decentralisering. Tyngdpunkten i arbetet för en bättre arbetsmiljö måste ligga lokalt. Det är på det lokala planet som kunskaperna om de konkreta förhållandena finns, och det är där som steget är kortast från identifiering av risker och behov till åtgärder. Det innebär vidare att rehabiliteringsarbetet bör organiseras så, att det i ökad grad kan initieras lokalt. En följd av detta synsätt är dessutom att medlen från den nya arbetslivsfonden främst bör användas för att understödja det lokala skydds- och arbetsmiljöarbetet.

Ekonomiska styrmedel. Genom ett system av ekonomiska styrmedel avspeglas de samhällsekonomiska kostnaderna för brister i arbetsmiljön i det enskilda företags och den enskilda myndighetens kalkyler och redovisning.

Preciserat arbetsgivaransvar. Arbetsgivarens ansvar för att initiera rehabilitering, att undersöka arbetsmiljöns beskaffenhet, planera och genomföra åtgärder samt redovisa dessa bör preciseras.

Frågor av nu angivna slag har också aktualiserats i arbetsmiljökommissionens betänkande (SOU 1990:49) Arbete och hälsa. Utskottet anser att riksdagen genom en anslutning till ovan redovisade principer bör markera angelägenheten av att principerna blir vägledande vid regeringens beredning av kommissionens förslag och den aviserade propositionen om arbetslivspolitik.

Med det anförda tillstyrker utskottet motion A217 i den nu behandlade delen. De båda andra i sammanhanget aktualiserade motionerna, A236 (vpk) och A243 (m), bör av riksdagen lämnas utan åtgärd i den mån de inte kan anses besvarade med vad utskottet uttalat i det föregående.

dels att utskottets hemställan under 1 bort ha följande lydelse:

1. beträffande *principer för arbetsmiljöarbetet*

att riksdagen med bifall till motion 1989/90:A217 yrkandena 1 och 3 samt med avslag på motionerna 1989/90:A236 yrkande 1 och 1989/90:A243 yrkandena 1—3 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,

2. Principer för arbetsmiljöarbetet (mom. 1)

Karl-Erik Persson (v) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 8 börjar med "Vid bedömningen" och på s. 9 slutar med "riksdagens åtgärd" bort ha följande lydelse:

Internationellt sett har Sverige en förhållandevis omfattande arbetsmiljölagstiftning och ett utvecklat skyddsarbete på arbetsplatserna. Det finns dock brister i både lagstiftning och det praktiska skyddsarbetet som behöver åtgärdas. Vid den reformering av arbetslivspolitik som regeringen har aviserat bör enligt utskottets uppfattning arbetsmiljölagstiftningen skärpas på det sätt som föreslås i vpk-motion A236.

De förändringar som här avses är en vidgad stoppningsrätt för skyddsombuden, rätt till lokala miljöstrejker, förbud mot individuella

ackordslöner, ekonomiska sanktioner mot bristfällig arbetsmiljö genom en differentierad arbetsgivaravgift, högre företagsbot vid miljöbrott m.m. Vidare bör en reformerad lagstiftning ge möjlighet för alla anställda till miljöutbildning på betald arbetstid samt ålägga företagen att budgetera ekonomiska resurser för arbetsmiljöförbättringar och redovisa kostnaderna för arbetsskador. Slutligen bör skyddsronterna ge den anställda personalen möjlighet till mer aktivt deltagande än i dag är fallet.

Det anförda innebär att utskottet tillstyrker motion A236 i den nu behandlade delen. De båda övriga i sammanhanget aktuella motionerna, A217 (fp) och A243 (m), avstyrks i den mån de inte kan anses besvarade med vad utskottet ovan uttalat.

dels att utskottets hemställan under 1 bort ha följande lydelse:

1. beträffande *principer för arbetsmiljöarbetet*

att riksdagen med bifall till motion 1989/90:A236 yrkande 1 samt med avslag på motionerna 1989/90:A217 yrkandena 1 och 3 och 1989/90:A243 yrkandena 1—3 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,

3. Internationella initiativ på arbetsmiljöområdet (mom. 3)

Börje Hörnlund (c), Kersti Johansson (c) och Anna Horn af Rantzen (mp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 9 börjar med "Även frågor" och slutar med "utan åtgärd" bort ha följande lydelse:

Arbetsmiljöfrågorna måste inta en central roll i det internationella ekonomiska samarbetet. Utan en stabil grund i överenskommelser om arbetsmiljön riskerar man att i bransch efter bransch hamna i en situation där brister i arbetsmiljön kan bli ett konkurrensmedel. Såsom sägs i motion A453 (c) kan en kortsiktig politik av detta slag aldrig accepteras. Sverige bör i förhandlingarna med EG och i EFTA-samarbetet och i andra organ finna former som innebär att arbetsmiljöåtgärder inte belastar företagets relativa konkurrenskraft. I ett nationalekonomiskt perspektiv är investeringar i arbetsmiljö klart positiva. Utskottet föreslår att riksdagen i ett uttalande till regeringen ansluter sig till vad utskottet här har anför. Detta innebär samtidigt att motion A453 tillstyrks på denna punkt.

dels att utskottets hemställan under 3 bort ha följande lydelse:

3. beträffande *internationella initiativ på arbetsmiljöområdet*

att riksdagen med bifall till motion 1989/90:A453 yrkande 2 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,

4. Konsekvensbeskrivningar av tillämpningsbestämmelser (mom. 4)

1990/91:AU8

Sonja Rembo (m), Anders G Högmark (m), Mona Saint Cyr (m) och Anna Horn af Rantzien (mp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 9 börjar med "Ett liknande" och slutar med "redovisad del" bort ha följande lydelse:

Arbetsmiljölagen är en utpräglad ramlag. I motsats till annan arbetsrättslig lagstiftning kompletteras den inte bara med kollektivavtal utan även med tillämpningsföreskrifter som utfärdas på såväl regerings- som myndighetsnivå. Fördelen med en ramlag på detta område är att det är möjligt att förhållandevis snabbt ta hänsyn till ny teknik eller nya forskningsrön. Samtidigt har emellertid myndigheternas normgivning tenderat att bli alltför rikhaltig med risk att det övergripande målet undanskymas.

För att motverka en sådan utveckling bör krävas att alla myndighetsbeslut som syftar till att utöka regleringen på arbetsmiljöområdet skall följas upp. Konsekvensbeskrivningar som redovisar de uppnådda målen, kostnader och eventuella följdverkningar bör göras. Det mer begränsade åläggandet för myndigheterna att företa kostnadsberäkningar enligt föreskrifterna i den s.k. begränsningsförordningen (1987:1347) bör således vidgas i enlighet med vad nu anförts.

Utskottets ställningstagande innebär att det aktuella yrkandet i motion A243 (m) tillstyrks.

dels att utskottets hemställan under 4 bort ha följande lydelse:

4. beträffande *konsekvensbeskrivningar av tillämpningsbestämmelser*

att riksdagen med bifall till motion 1989/90:A243 yrkande 10 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,

5. Miljökunskap (mom. 9)

Börje Hörnlund (c), Kersti Johansson (c) och Anna Horn af Rantzien (mp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 11 börjar med "Förslag till" och slutar med "behandlade delarna" bort ha följande lydelse:

Såsom sägs i motion A279 (c) får det mesta vi gör i det dagliga livet återverkningar på miljön. En viktig del av den vardagsnära miljövården är att utveckla ett handlingsmönster som hejdar miljöförstöringen och helst förbättrar miljön. Många svenskar vill leva miljövänligare, men det är ofta svårt för den enskilde att finna rätt handlingsmönster. Vår kunskapsnivå måste höjas och miljömedvetenheten öka hos de enskilda människorna.

För att öka kunskaperna om miljön och förbättra vårt beteende bör man i enlighet med förslagen i motionen gå fram på två vägar. För det första bör all undervisande personal — förskollärare, grundskollärare

m.fl. — i sin grundutbildning utbildas i vardagsnära miljökunskap. Utbildning i ämnet bör också ingå i fortbildning och vidareutbildning av nu verksamma lärare.

För det andra bör genomföras en riksomfattande studiekampanj i vardagsnära miljökunskap i samarbete mellan statliga organ och studieförbund, frivilligorganisationer m.fl.

Vad utskottet med tillstyrkan av motion A279 i dessa delar anfört bör ges regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 9 bort ha följande lydelse:

9. beträffande *miljökunskap*

att riksdagen med bifall till motion 1989/90:A279 yrkandena 1 och 2 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

6. Inriktningen av yrkesinspektionens verksamhet (mom. 10)

Sonja Rembo, Anders G Högmark och Mona Saint Cyr (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 12 börjar med "Inriktningen av" och slutar med "A453 (c)" bort ha följande lydelse:

För yrkesinspektionen har utarbetats en ny metodik som innebär att tillsynen inriktas på arbetsgivarens eget arbetsmiljöarbete. Det är företagets organisation, planering och rutiner som granskas närmare. För att systemtillsynen skall lyckas förutsätts att yrkesinspektörerna har erforderlig kunskap och utbildning men också att det görs en gränsdragning mellan myndighetskontrollen och företagets egenkontroll. Den utbyggda företagshälsovården erbjuder företagen en kompetens som ger möjligheter till ökad egenkontroll.

Även med ökad egenkontroll förblir dock inspektionsverksamheten viktig. Den sätter press på arbetsgivarna att uppfylla arbetsmiljölagstiftningens bestämmelser. Därför bör inspektionsverksamheten prioriteras och sättas in där den gör bäst nytta. Med nuvarande ordning måste yrkesinspektionen vid sina besök ta ställning till interna konflikter som anses skapa en skadlig psykisk miljö. Lagstiftning och ingrepp från yrkesinspektionen är dock olämpliga medel för att skapa bättre psykiska miljöer. Uppkommande problem bör i första hand lösas av företagsledning och de anställda med hjälp av företagshälsovården. Det kan ifrågasättas om inte detta bör uttryckligen fastslås i arbetsmiljölagen.

Utskottet föreslår att riksdagen ger sin anslutning till vad som ovan anförts med anledning av motion A243 (m) och ger regeringen detta till känna. Med hänsyn till det anförda är någon särskild åtgärd med anledning av motion A453 (c) i föreliggande del inte påkallad.

dels att utskottets hemställan under 10 bort ha följande lydelse:

10. beträffande *inriktningen av yrkesinspektionens verksamhet*

att riksdagen med bifall till motion 1989/90:A243 yrkande 4

samt med avslag på motion 1989/90:453 yrkande 1 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,

1990/91:AU8

7. Inriktningen av yrkesinspektionens verksamhet (mom. 10)

Börje Hörnlund och Kersti Johansson (båda c) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 12 börjar med "Inriktningen av" och slutar med "A453 (c)" bort ha följande lydelse:

När det gäller arbetsmiljötillsynen pågår ett utvecklingsarbete inom arbetarskyddsverket med syfte att förändra arbetsformerna och förbättra kvaliteten och effektiviteten. Utskottet anser att yrkesinspektionen i detta utvecklingsarbete skall sträva efter att flytta fram positionerna i sin verksamhet med spetsen riktad mot de nya svåra arbetsmiljöerna, exempelvis vård- och omsorgsarbete, bildskärmsarbete, arbete i jord och skog. Det är genom en samlad kunskap och erfarenhet i kombination med förstärkta resurser som man kan nå väsentliga framsteg i det förebyggande arbetet mot ohälsa.

Med det anförda tillstyrker utskottet yrkandet i motion A453 (c) om ett tillkännagivande till regeringen på denna punkt. Med hänsyn till detta ställningstagande är någon särskild åtgärd med anledning av motion A243 (m) i föreliggande del inte påkallad.

dels att utskottets hemställan under 10 bort ha följande lydelse:

10. beträffande *inriktningen av yrkesinspektionens verksamhet* att riksdagen med bifall till motion 1989/90:A453 yrkande 1 samt med avslag på motion 1989/90:243 yrkande 4 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,

8. Arbetarskyddsstyrelsens och yrkesinspektionsnämndernas sammansättning (mom. 12)

Karl-Erik Persson (v) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 13 börjar med "Den i" och slutar med "Yrkandet avstyrks" bort ha följande lydelse:

Utvecklingen inom arbetsmiljöområdet visar att arbetstagarnas rätt till en god arbetsmiljö inte tillgodoses tillräckligt med nuvarande sammansättning av arbetarskyddsstyrelsens styrelse och yrkesinspektionsnämnderna. Regeringen bör därför föranstalta om erforderliga ändringar i arbetarskyddsverkets instruktion så att de fackliga organisationernas företrädare tillförsäkras kvalificerad majoritet i dessa organ inkl. rätt att föreslå ordförande.

dels att utskottets hemställan under 12 bort ha följande lydelse:

12. beträffande *arbetarskyddsstyrelsens och yrkesinspektionsnämndernas sammansättning*

9. Utredning om systemet med skyddsombud (mom. 15)

Sonja Rembo (m), Anders G Högmark (m), Mona Saint Cyr (m) och Anna Horn af Rantzien (mp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 13 börjar med "Arbetsmiljökommissionens förslag" och slutar med "i motionen" bort ha följande lydelse:

Uppbyggnaden av systemet med skyddsombud är ett exempel på hur svensk arbetsmarknadslagstiftning utformas utifrån de förutsättningar som gäller för de kollektivanställda i de stora industriföretagen. Detta medför problem när en allt större andel av de sysselsatta finns inom andra sektorer än industrin, bl.a. serviceverksamheten. Inom en del företag kan nya former för kontroll av arbetarskyddet vara mer ändamålsenliga. Det bör utredas om inte lagstiftningen behöver anpassas till nya förhållanden. Målsättningen bör vara att skapa förutsättningar för en god arbetsmiljö vid alla slags arbetsplatser samtidigt som det bör öppnas möjlighet för olika organisatoriska modeller.

I samband med den nu förordade utredningen bör man även låta utvärdera systemet med regionala skyddsombud, som delvis har till uppgift att ersätta skyddskommittéerna på mindre arbetsplatser.

Vad utskottet anfört med tillstyrkan av motion A243 i den förevarande delen bör regeringen underrättas om.

dels att utskottets hemställan under 15 bort ha följande lydelse:

15. beträffande *utredning om systemet med skyddsombud*
att riksdagen med bifall till motion 1989/90:A243 yrkande 7 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

10. Utbyggnad av yrkesmedicinska kliniker och företagshälsovård (mom. 18)

Karl-Erik Persson (v) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 14 börjar med "Den fortsatta" och slutar med "aktuella delen" bort ha följande lydelse:

En särskild arbetsgrupp har på arbetsmarknadsdepartementets uppdrag gjort en översyn av 1986 års företagshälsovårdsreform och dess effekter på utbyggnaden av företagshälsovården. Utskottet anser att riksdagen inför beredningen av arbetsgruppens förslag genom ett uttalande till regeringen i enlighet med yrkandet i motion A236 (v) bör understryka angelägenheten att de yrkesmedicinska klinikerna byggs ut och att de arbetsplatsanknutna företagshälsovårdscentralerna utvecklas till självständiga och oberoende enheter.

dels att utskottets hemställan under 18 bort ha följande lydelse:

1990/91:AU8

18. beträffande *utbyggnad av yrkesmedicinska kliniker och företagshälsovård*

att riksdagen med bifall till motion 1989/90:A236 yrkande 3 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

11. Utredning om arbetsmiljöfonden (mom. 21)

Sonja Rembo, Anders G Högmark och Mona Saint Cyr (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 15 börjar med "Av redogörelsen" och på s. 16 slutar med "behandlade delen" bort ha följande lydelse:

Av RRVs granskning av användningen av de s.k. MBL-medlen som utbetalas från arbetsmiljöfonden till främst arbetstagarorganisationerna och till en del också till arbetgivarnas organisationer visar att bidragsgivningen inte längre tillgodoser det avsedda ändamålet. Detta var att ge utbildning och information om medbestämmandereformen.

Det kan inte längre vara försvarligt att avsätta så betydande belopp som det är fråga om, 200—250 milj.kr., till att fortsätta att informera om en reform som genomfördes för snart 15 år sedan. Enligt utskottets mening bör detta i praktiken allmänna utbildningsstöd till arbetstagar- och arbetsgivarorganisationerna upphöra och arbetarskyddsavgiften — som finansierar de från arbetsmiljöfonden utgående bidragen — ned-sättas i motsvarande mån. Förslag av denna innebörd bör föreläggas riksdagen, exempelvis i den av regeringen aviserade propositionen om arbetslivspolitik.

Vad utskottet anfört med anledning av motion A243 (m) bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna. De i motion A241 (mp) avsedda informationsinsatserna för att förbättra den psykiska miljön på arbetsplatserna bör kunna genomföras utan särskilt ekonomiskt stöd från arbetsmiljöfonden. Motionens yrkande härom avstyrks alltså.

dels att utskottets hemställan under 21 bort ha följande lydelse:

21. beträffande *utredning om arbetsmiljöfonden*

att riksdagen med bifall till motion 1989/90:A243 yrkandena 8 och 9 samt med avslag på motion 1989/90:A241 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

12. Utredning om arbetsmiljöfonden (mom. 21)

Anna Horn af Rantzien (mp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 16 börjar med "De i" och slutar med "behandlade delen" bort ha följande lydelse:

Genom att förbättra den psykiska miljön på arbetsplatser med påfrestande förhållanden gör både samhälle och anställda stora vinster, för samhället i form av minskade kostnader för sjukförsäkring och förtidspensioner, uteblivna arbetsinsatser m.m. och för arbetstagarna

och deras anhöriga i form av ovärderliga olägenheter och bekymmer. Mot den bakgrunden är det motiverat att, såsom föreslås i motion A241 (mp), ett belopp om minst 100 milj.kr. ur arbetsmiljöfonden avsätts för information på arbetsplatserna om vikten av förebyggande psykisk omsorg och till bidrag till företag som vidtar särskilda åtgärder för att komma till rätta med de psykiskt mest besvärliga arbetsmiljöerna.

Med det anförda tillstyrker utskottet motion A241 medan den i sammanhanget aktuella motionen A243 (m) inte bör leda till någon riksdagens åtgärd.

dels att utskottets hemställan under 21 bort ha följande lydelse:

21. beträffande *utredning om arbetsmiljöfonden*
att riksdagen med bifall till motion 1989/90:A241 samt med avslag på motion 1989/90:A243 yrkandena 8 och 9 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,

13. Arbetslivsfonden (mom. 22)

Börje Hörnlund och Kersti Johansson (båda c) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 16 börjar med "Bidragsändamålen har" och på s. 17 slutar med "motion A453" bort ha följande lydelse:

Arbetslivsfondens bidragsändamål har — inom de av lagen om arbetsmiljöavgift angivna ramarna — preciserats genom de riktlinjer för användningen som riksdagen antog i enlighet med förslagen i proposition 1989/90:62. I fråga om stödet till arbetsmiljöförbättrande insatser ser utskottet det som positivt om arbetslivsfondens verksamhet leder till att småföretagen engageras aktivt i arbetet på att förbättra arbetsmiljön. Utskottet vill därför understryka vikten av att de regionala fondstyrelserna och deras kanslier ägnar särskild uppmärksamhet åt de mindre företagen och tar erforderliga initiativ, så att fondmedlen i önskvärd utsträckning kommer också dessa företag till del.

Vad utskottet anför med anledning av motion A453 i aktuell del bör ges regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 22 bort ha följande lydelse:

22. beträffande *arbetslivsfonden*
att riksdagen med bifall till motion 1989/90:A453 yrkande 3 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,

14. Arbetsorganisationen inom den offentliga sektorn (mom. 23)

Elver Jonsson och Charlotte Branting (båda fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 17 börjar med "Motionerna tar" och på s. 18 slutar med "föreliggande delarna" bort ha följande lydelse:

Den offentliga sektorn måste i dag på ett helt annat sätt än tidigare lyftas fram i arbetsmiljödebatten. Så visar t.ex. arbetsskadestatistiken att det huvudsakligen är i den offentliga sektorn som de anmälda arbets-skadorna ökat. När det gäller kvinnors högriskyrken i fråga om belastningsskador kommer sjukvårdsbiträden och hemvårdare i topp. Mycket av den offentliga sektorns problem är arbetsmiljöproblem. Inte minst förefaller det som om den psykosociala miljön har blivit sämre under senare år.

När det gäller åtgärder för att komma till rätta med dessa problem vill utskottet liksom folkpartiet i motion A217 framhålla, att det i hög grad handlar om att öka personalens frihet att själv fatta beslut. Det gäller också att skapa bättre system för belöningar och uppskattningar av goda insatser samt stimulera och understödja personlig utveckling. Ett ökat ansvar och mer allsidiga arbetsuppgifter förbättrar den psykosociala arbetsmiljön. En decentralisering av beslutsfunktioner och ökad tilltro till de enskilda arbetstagarnas förmåga att lösa sina arbetsuppgifter är sålunda viktiga bidrag för att lösa den offentliga sektorns arbetsmiljöproblem.

Vad utskottet anfört i anslutning till folkpartimotion A217 får anses tillgodose syftet med den samtidigt aktuella motionen A243 (m).

dels att utskottets hemställan under 23 bort ha följande lydelse:

23. *beträffande arbetsorganisationen inom den offentliga sektorn*

att riksdagen med bifall till motion 1989/90:A217 yrkande 7 samt med anledning av motion 1989/90:A243 yrkande 5 i motsvarande del som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

15. Jordbrukarnas psykosociala situation (mom. 25)

Börje Hörnlund (c), Kersti Johansson (c) och Anna Horn af Rantzien (mp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 19 börjar med "Utskottet har" och slutar med "av utskottet" bort ha följande lydelse:

De starka förändringarna på den svenska landsbygden har lett till att lantbruket i dag är ett utpräglat ensamarbete. Det sociala nätverket glesas ut kraftigt. Dessutom har försämrade lönsamhet och andra ekonomiska bekymmer tilltagit. I miljödebatten har allmänhet och massmedia ofta intagit en negativ hållning till det svenska lantbruket. Överproduktionen av vissa jordbruksprodukter har varit en belastning, och ökad konkurrens från Europamarknaden skapar stor osäkerhet inför 1990-talet.

Mot denna bakgrund är det enligt utskottets mening angeläget att inför framtiden närmare analysera de svenska lantbrukarnas situation när det gäller levnadsförhållanden, psykosocial belastning och hälsa.

Med tillstyrkan av yrkandet i motion A292 (c) föreslår utskottet således att vad ovan anförts av riksdagen delges regeringen.

dels att utskottets hemställan under 25 bort ha följande lydelse:

1990/91:AU8

25. beträffande *jordbrukarnas psykosociala situation*

att riksdagen med bifall till motion 1989/90:A292 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

16. Åtgärder mot asbestos och silikos (mom. 29)

Anna Horn af Rantzien (mp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 20 börjar med "När det" och på s. 21 slutar med "motion A269" bort ha följande lydelse:

I fråga om asbest och asbesthaltigt material är huvudregeln enligt arbetarskyddsstyrelsens föreskrifter från år 1986 ett principiellt förbud mot användning. Skall sådant material ändå användas, bearbetas eller behandlas krävs i varje särskilt fall tillstånd av arbetarskyddsstyrelsen. När det gäller användning av kvarts — som kan leda till silikos (stendamlunga) — har arbetarskyddsstyrelsen utfärdat nu gällande föreskrifter år 1983. Föreskrifterna innefattar bl.a. kontinuerlig kontroll av luftföroreningar på arbetsplatser med kvartshaltigt damm och medicinsk kontroll av dem som sysselsätts i sådant arbete.

Eftersom reglerna synbarligen inte efterlevs, bör enligt utskottets uppfattning dessa föreskrifter åtföljas av en handläggning som innebär att samtliga arbetsplatser med sten- och asbestdamm kontrolleras beträffande utsug, skyddsutrustning och andra riskminimerande åtgärder. Utskottet instämmer med motion A269 (mp) att berörda myndigheter bör ges i uppdrag att granska huruvida informationen om risker och möjliga motåtgärder på arbetsplatserna varit tillräcklig. Vidare bör man nu ta krafttag för att byta ut asbest och kvartshaltiga material mot ofarliga eller mindre farliga material.

Vidare kan det finnas skäl att granska arbetarskyddsstyrelsens s.k. siliksuppföljningsprojekt (SU), som lades ner år 1980. Enligt motionärerna i motion A269 har målsättningen för SU — totalsanering av kvartsdamsindustrin — inte medtagits i slutrapportens text utan "reviderats nedåt" vad gäller ambitionsnivå. Därmed har projektresultatet kunnat framställas på ett positivt sätt. Enligt utskottets uppfattning finns det anledning att uppdra åt regeringen att låta utreda handläggningen av detta projekt och, om "urkundsförfalskning" föreligger, se till att detta leder till vidare åtgärder.

Med det anförda tillstyrker utskottet motion A269, vilket bör ges regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 29 bort ha följande lydelse:

29. beträffande *åtgärder mot asbestos och silikos*

att riksdagen med bifall till motion 1989/90:A269 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

17. Bullerfrågor (mom. 30)

1990/91:AU8

Börje Hörnlund och Kersti Johansson (båda c) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 21 börjar med "Utskottet har" och slutar med "A296 (mp)" bort ha följande lydelse:

Som konstateras i motion A201 (c) är det allt fler ungdomar som får hörselskador. Denna utveckling anser utskottet vara allvarlig, och den bör leda till att olika åtgärder aktualiseras. Ett område där åtgärder omedelbart kan vidtas gäller den mycket höga ljudnivån vid rockkonserter och på diskotek. Inte minst ur arbetsmiljösynpunkt för dem som arbetar på diskotek och motsvarande anläggningar behövs en skärpt lagstiftning och en förbättrad övervakning.

Beträffande ungdomarna är det nödvändigt att de får bättre kunskaper om hur känsliga hörselorganen är och hur lätt man kan få obotliga skador. En informationskampanj t.ex. genom skolhälsovårdens försorg bör därför anordnas. Med hänsyn till utskottets ställningstagande tillstyrks motion A201. Motion A296 bör lämnas utan åtgärd.

dels att utskottets hemställan under 30 bort ha följande lydelse:

30. beträffande *bullerfrågor*

att riksdagen med bifall till motion 1989/90:A201 samt med avslag på motion 1989/90:A296 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,

18. Amalgam som arbetsmiljöfara (mom. 31)

Elver Jonsson och Charlotte Branting (båda fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 22 börjar med "Utskottet gör" och slutar med "och A289 (c)" bort ha följande lydelse:

Utskottet ansluter sig till uppfattningen i motion A220 (fp) att bedömningen av risk för kvicksilverförgiftning måste gälla både för kvicksilverdrabbade patienter och för tandvårdspersonal. Det är därför viktigt att socialstyrelsen, riksförsäkringsverket och arbetarskyddsstyrelsen har samma uppfattning om vilka åtgärder som behöver vidtas och att det inte ges utrymme till olika tolkningar. Tandvårdspersonalens arbetsmiljörisker bör ytterligare uppmärksammas genom att personalen ges information om vilka skyddsföreskrifter som gäller, bl.a. att skyddsutrustning skall användas. Vidare bör ersättningsfrågorna — såväl för patienter som för tandvårdspersonal — lösas på ett mer generöst sätt.

Motion A220 tillstyrks därmed, vilket bör ges regeringen till känna. Motionerna A209 och A289 tillgodoses i viss mån genom utskottets ställningstagande.

dels att utskottets hemställan under 31 bort ha följande lydelse:

31. beträffande *amalgam som arbetsmiljöfara*

att riksdagen med bifall till motion 1989/90:A220 samt med

19. Amalgam som arbetsmiljöfara (mom. 31)

Karl-Erik Persson (v) och Anna Horn af Rantzien (mp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 22 börjar med "Utskottet gör" och slutar med "och A289 (c)" bort ha följande lydelse:

I likhet med motion A209 (v) anser utskottet att arbetarskyddsstyrelsens allmänna råd om arbete med kvicksilver och amalgam inom tandvården inte är en tillräcklig åtgärd för att skydda tandvårdspersonal från kvicksilverförgiftning. Det är uppseendeväckande att forskare som slagit larm om miljöriskerna på detta område ofta mötts av likgiltighet. I väntan på att amalgam helt avvecklas bör frågan om arbetsmiljörisker uppmärksammas ytterligare och arbetarskyddsstyrelsens föreskrifter skärpas i syfte att skydda personalen. Motion A209 tillstyrks sålunda av utskottet. Med utskottets ställningstagande tillgodoses i viss mån även motionerna A220 och A289.

dels att utskottets hemställan under 31 bort ha följande lydelse:

31. beträffande *amalgam som arbetsmiljöfara*

att riksdagen med bifall till motion 1989/90:A209 samt med anledning av motionerna 1989/90:A220 och 1989/90:A289 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,

20. Förbud för ackordslön vid vissa transporter (mom. 32)

Karl-Erik Persson (v) och Anna Horn af Rantzien (mp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 22 börjar med "Utskottet hade" och på s. 23 slutar med "motion A256" bort ha följande lydelse:

Utskottet ansluter sig till uppfattningen i motion A256 (mp) att ackordslön för förare av miljöfarligt gods vid transport på väg innebär stora risker. Såväl ur miljösynpunkt som ur arbetsmiljösynpunkt och med hänsyn till trafiksäkerheten bör ackordslön och liknande löneformer förbjudas. Utskottet förutsätter att den planerade propositionen om arbetsmiljö lägger fram förslag i linje med utskottets ställningstagande. Motion A256 tillstyrks sålunda.

dels att utskottets hemställan under 32 bort ha följande lydelse:

32. beträffande *förbud för ackordslön vid vissa transporter*

att riksdagen med bifall till motion 1989/90:A256 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,

21. Ensamarbete (mom. 33)

1990/91:AU8

Anna Horn af Rantzien (mp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 23 börjar med "Som utskottet" och slutar med "riksdagens åtgärd" bort ha följande lydelse:

Utskottet instämmer med motionärerna i motion A257 (mp) att arbetsplatserna behöver "människoanpassas" både fysiskt och psykiskt. Ensamarbete är ett stort problem för många människor, kanske särskilt inom hemtjänst, jordbruk och viss administration. Enligt utskottets uppfattning bör riksdagen biträda det i motionen framförda kravet på en analys av ensamarbetets problem och människans behov av stimulans. Motion A257 tillstyrks därför av utskottet i denna del.

dels att utskottets hemställan under 33 bort ha följande lydelse:

33. beträffande *ensamarbete*

att riksdagen med bifall till motion 1989/90:A257 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

22. Specifikt kvinnliga arbetsmiljöproblem (mom. 34)

Elver Jonsson (fp), Charlotte Branting (fp) och Anna Horn af Rantzien (mp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 26 börjar med "Sammantaget menar" och slutar med "riksdagens åtgärd" bort ha följande lydelse:

Utskottet ansluter sig till uppfattningen i motion A217 (fp) att gravida kvinnor måste få ett bättre skydd i arbetsmiljöer som är eller kan vara skadliga för fostret. Bestämmelserna i föräldraledighetslagen och lagen om allmän försäkring är alltför restriktiva när det gäller kvinnors rätt till omplacering resp. ledighet med havandeskapspenning under graviditet. Det är otillfredsställande att kvinnor som inte kan eller inte orkar arbeta under sista delen av graviditeten skall behöva tillgripa sjukskrivning. Kvinnorna bör själva ha möjlighet att bedöma behovet av omplacering. Med hänsyn till vad nu sagts tillstyrker utskottet motion A217 i aktuell del. Motionsyrkanden med annan inriktning avstyrks i den mån de inte tillgodoses av utskottets ställningstagande.

dels att utskottets hemställan under 34 bort ha följande lydelse:

34. beträffande *specifikt kvinnliga arbetsmiljöproblem*

att riksdagen med bifall till motion 1989/90:A217 yrkande 6, med anledning av motion 1989/90:A802 yrkande 8 samt med avslag på motionerna 1989/90:A238, 1989/90:A805, 1989/90:A815 yrkande 5 och 1989/90:A817 yrkande 6 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

Börje Hörnlund och Kersti Johansson (båda c) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 25 börjar med "Utskottet anser" och på s. 26 slutar med "riksdagens åtgärd" bort ha följande lydelse:

Utskottet vill i likhet med motionärerna i motion A815 (c) framhålla betydelsen av att arbetsmiljön inom många kvinnodominerade områden förbättras. Inom vården där arbetsskadorna är många och personalomsättningen stor är det t.ex. nödvändigt att tekniska hjälpmedel tas fram som minskar de fysiskt tunga momenten. Arbetsmiljöproblemen vid ensidigt arbete och vid bildskärmsarbete bör också uppmärksammas mera. Arbetarskyddsstyrelsen bör avsätta särskilda resurser för att förebygga de skador som enligt tillgänglig statistik främst drabbar kvinnor. Utskottet förutsätter att dessa frågor analyseras vid regeringskansliets förestående beredning av arbetslivsområdet.

Utskottet tillstyrker därför motionerna A815 och A817. Övriga motionsyrkanden avstyrks i den mån de inte tillgodoses med utskottets ovan gjorda ställningstagande.

dels att utskottets hemställan under 34 bort ha följande lydelse:

34. beträffande *specifikt kvinnliga arbetsmiljöproblem*

att riksdagen med bifall till motionerna 1989/90:A815 yrkande 5 och 1989/90:A817 yrkande 6 samt med avslag på motionerna 1989/90:A217 yrkande 6, 1989/90:A238, 1989/90:A802 yrkande 8 och 1989/90:A805 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,

24. Specifikt kvinnliga arbetsmiljöproblem (mom. 34)

Karl-Erik Persson (v) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 25 börjar med "Utskottet anser" och på s. 26 slutar med "riksdagens åtgärd" bort ha följande lydelse:

Utskottet delar den uppfattning som framförs i vänsterpartiets motion A805 att kvinnornas arbetsmiljö måste uppmärksammas mera. Kvinnorna står längst ner på klasstrappan, statusstegen och löneskalan i dag. Däremot ligger kvinnorna högst i sjukstatistiken. Enligt utskottets uppfattning är det viktigt att komma åt sådana mekanismer som gör att det inom industrin ofta sker en "anpassning" av industrijobben — t.ex. borttagande av underhålls- och reparationsarbete — när kvinnorna kommer in på området. Därmed försvinner omväxlande och kvalificerade delar av arbetet. Det har också visat sig att manliga tunga jobb rationaliseras och underlättas medan kvinnliga tunga jobb fortfarande till största delen finns kvar.

Utskottet anser i likhet med motionärerna att det behövs mer forskning kring specifikt kvinnliga arbetsmiljöproblem. Eftersom det finns studier som pekar på ökad missfallrisk för kvinnor som arbetar

skift behövs det forskning om skiftarbetets effekter på kvinnor. Över huvud taget behövs det mer forskning kring arbetsmiljöns effekter på kvinnan och barnet under graviditeten.

Slutligen anser utskottet att en förändrad arbetsorganisation — framför allt inom den offentliga sektorn — är av vikt. Flera arbetsplatsstudier pekar nämligen på att den största orsaken till kvinnors underordning är att arbetsplatsen på olika sätt är anpassad till en manlig arbetare och utifrån manliga normer.

Utskottet tillstyrker således yrkandena i motion A805. Övriga motionsyrkanden avstyrks i den mån de inte blivit tillgodosedda med vad utskottet anfört.

dels att utskottets hemställan under 34 bort ha följande lydelse:

34. *beträffande specifikt kvinnliga arbetsmiljöproblem*

att riksdagen med bifall till motion 1989/90:A805 samt med avslag på motionerna 1989/90:A217 yrkande 6, 1989/90:A238, 1989/90:A802 yrkande 8, 1989/90:A815 yrkande 5 och 1989/90:A817 yrkande 6 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

25. Arbetsmiljöåtgärder inom hemtjänsten (mom. 35)

Börje Hörnlund och Kersti Johansson (båda c) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 26 börjar med "Utskottet anförde" och slutar med "motion A278" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser i likhet med motionärerna i motion A278 (c) att det finns ett särskilt behov av insatser för stöd till och finansiering av arbetsmiljöåtgärder inom hemtjänsten. Arbetsmiljön för hemtjänstpersonalen är ofta tung, både fysiskt och psykiskt. I och med att en stor del av den tunga vården flyttas ut från institutionerna har arbetet inom hemtjänsten blivit ännu tyngre. Vissa insatser görs men ytterligare insatser är nödvändiga i fråga om utbildning av personalen och i fråga om utvecklande av tekniska hjälpmedel. Med hjälp av medel från arbetslivsfonden bör ett systematiskt arbete påbörjas för att förbättra arbetsmiljön inom hemtjänsten.

dels att utskottets hemställan under 35 bort ha följande lydelse:

35. *beträffande arbetsmiljöåtgärder inom hemtjänsten*

att riksdagen med bifall till motion 1989/90:A278 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

Särskilda yttranden

1. Utredning om arbetsmiljöfonden (mom. 21)

Elver Jonsson och Charlotte Branting (båda fp) anför:

Med anledning av förslagen i motionerna A241 (mp) och A243 (m) om att om disponera medel från arbetsmiljöfonden för rehabiliteringsändamål vill vi erinra om våra förslag i folkpartimotion A217 att på andra vägar intensifiera rehabiliteringsverksamheten. Vi har bl.a. förespråkat ett decentraliserat beslutsfattande i dessa ärenden med ökat ansvar för arbetsgivarna att ta initiativ i rehabiliteringsfallen. Vidare kan här påpekas att folkpartiet sedan länge förordat en friare användning av sjukförsäkringsmedel för att uppnå en effektivare rehabilitering. Denna idé har i år omsatts i praktiken genom att försäkringskassorna på försök tillåts köpa rehabiliteringstjänster inom en årlig kostnadsram på 500 milj.kr.

2. Mobbning på arbetsplatserna (mom. 24)

Börje Hörnlund och Kersti Johansson (båda c) anför:

Liksom utskottet ser vi vuxenmobbingen på arbetsplatserna som ett bekymmersamt problem. Vi vill med detta yttrande markera det angelägna i att regeringen vid beredningen av den kommande propositionen om arbetslivspolitik ägnar problemet den uppmärksamhet det förtjänar med hänsyn till dess allvarliga innebörd.

3. Förbud mot rökning på arbetsplatserna (mom. 27)

Anna Horn af Rantzien (mp) anför:

Efter det att motion A234 (mp) om rökfria arbetsplatser väckts lade tobaksutredningen i betänkande SOU 1990:29 fram förslag om bl.a. principiellt förbud mot tobaksrökning på arbetsplatserna. I det läget kan jag nöja mig med att uttala att jag förutsätter att en proposition på grundval av utredningens förslag av regeringen kommer att föreläggas riksdagen utan onödigt dröjsmål.

Innehållsförteckning

Sammanfattning	1
Motionerna	1
Utskottet	6
Inledning	6
Principer för arbetsmiljöarbetet	7
Förslag om regeländringar m.m.	9
Arbetskyddsverket	11
Skyddsombuden	13
Företagshälsovården	14
Arbetsmiljöfonden	15
Psykosociala frågor	17
Yrkesrelaterade problem	21
Kvinnors arbetsmiljöproblem	23
Hemställan	27
Reservationer	29
1. Principer för arbetsmiljöarbetet (mom. 1) (fp)	29
2. Principer för arbetsmiljöarbetet (mom. 1) (v)	30
3. Internationella initiativ på arbetsmiljöområdet (mom. 3) (c, mp)	31
4. Konsekvensbeskrivningar av tillämpningsbestämmel- ser (mom. 4) (m, mp)	32
5. Miljökunskap (mom. 9) (c, mp)	32
6. Inriktningen av yrkesinspektionens verksamhet (mom. 10) (m)	33
7. Inriktningen av yrkerinspektionens verksamhet (mom. 10) (c)	34
8. Arbetskyddsstyrelsens och yrkesinspektionsnämnn- dernas sammansättning (mom. 12) ((v)	34
9. Utredning om systemet med skyddsombud (mom. 15) (m, mp)	35
10. Utbyggnad av yrkesmedicinska kliniker och före- tagshälsosvård (mom. 18) (v)	35
11. Utredning om arbetsmiljöfonden (mom. 21) (m) ...	36
12. Utredning om arbetsmiljöfonden (mom. 21) (mp) ..	36
13. Arbetslivsfonden (mom. 22) (c)	37
14. Arbetsorganisationen inom den offentliga sektorn (mom. 23) (fp)	37
15. Jordbrukarnas psykosociala situation (mom. 25) (c, mp)	38
16. Åtgärder mot asbestos och silikos (mom. 29) (mp) ..	39
17. Bullerfrågor (mom. 30) (c)	40
18. Amalgam som arbetsmiljöfara (mom. 31) (fp)	40
19. Amalgam som arbetsmiljöfara (mom. 31) (v, mp) ...	41
20. Förbud mot ackordslön vid vissa transporter (mom. 32) (v, mp)	41
21. Ensamarbete (mom. 33) (mp)	42

22. Specifikt kvinnliga arbetsmiljöproblem (mom. 34) (fp, mp)	42
23. Specifikt kvinnliga arbetsmiljöproblem (mom. 34) (c)	43
24. Specifikt kvinnliga arbetsmiljöproblem (mom. 34) (v)	43
25. Arbetsmiljöåtgärder inom hemtjänsten (mom. 35) (c)	44
Särskilda yttranden	45
1. Utredning om arbetsmiljöfonden (mom. 21) (fp)	45
2. Mobbning på arbetsplatserna (mom. 24) (c)	45
3. Förbud mot tobaksrökning på arbetsplatserna (mom. 27) (mp)	45

